

Дървовидни структури от данни и алгоритми върху тях

ИТ Кариера

Учителски екип

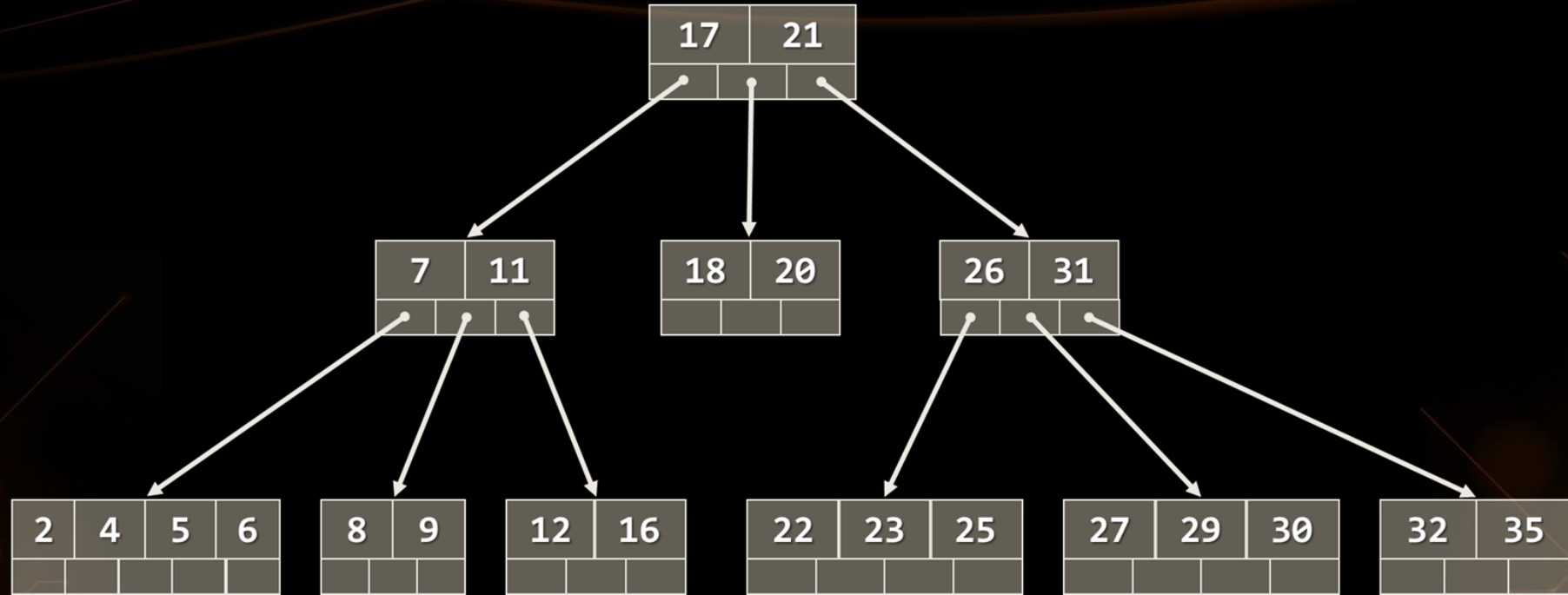
Обучение за ИТ кариера

<https://it-kariera.mon.bg/e-learning>

Съдържание

- Дървета и дървовидни структури
- Подредени двоични дървета, балансирани дървета, В-дървета
- Упражнения: структура от данни “дърво”, използване на класове и библиотеки за дървовидни структури
- Обхождания в дълбочина и ширина (DFS и BFS)
- Упражнения: обхождане в дълбочина (DFS)
- Упражнения: обхождане в ширина (BFS)

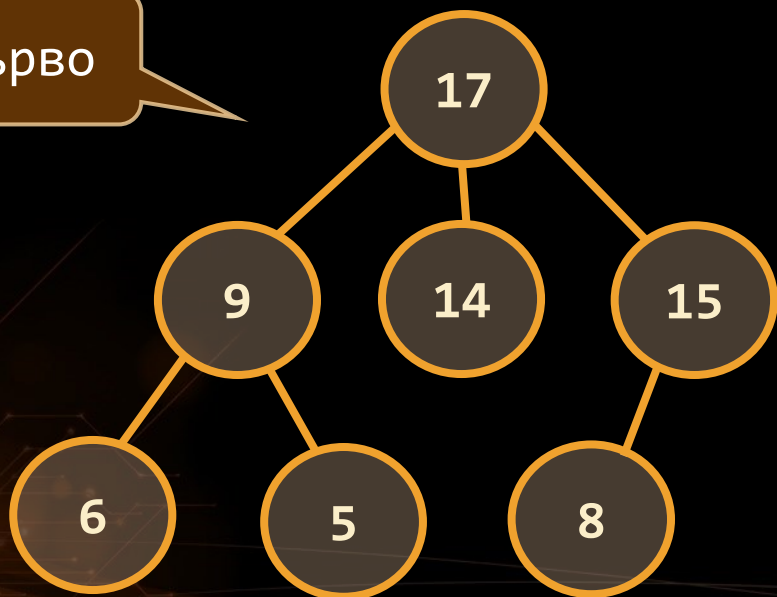

Дървовидни структури от данни

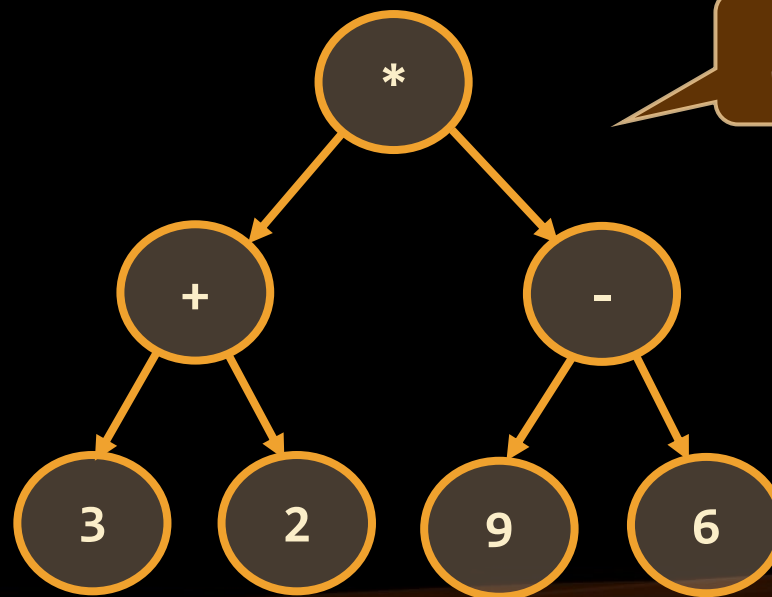
Дървовидни структури от данни

- Дървовидните структури от данни са:
  - Разклонени йерархични структури от данни
  - Изградени от възли
  - Всеки възел е свързан с други възли (разклонения на дървото)

Дърво

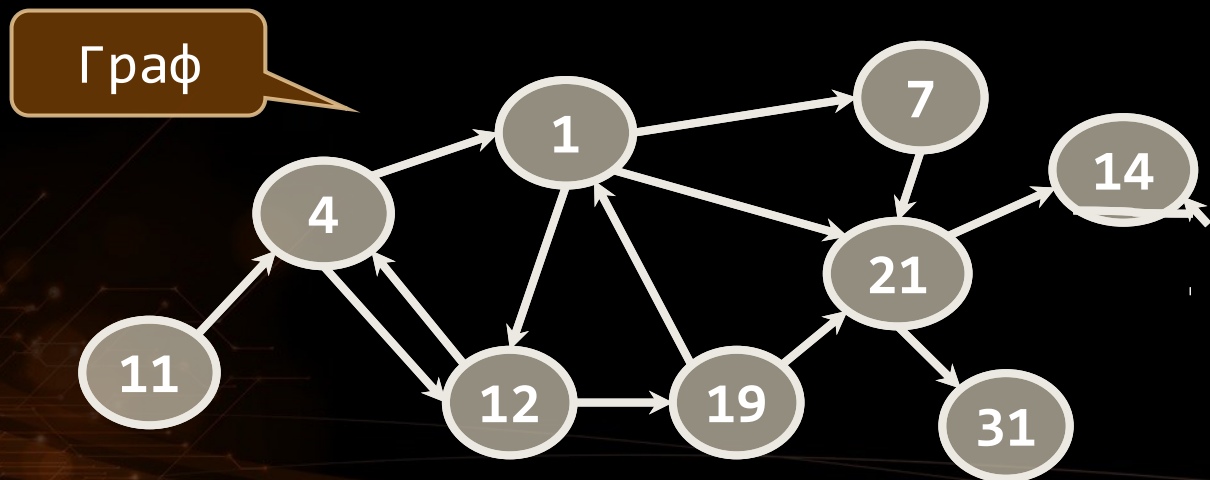
Двоично дърво

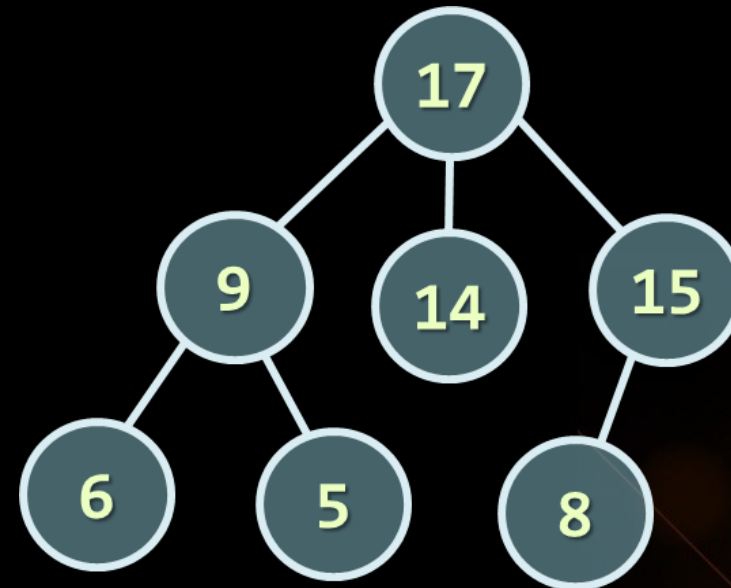
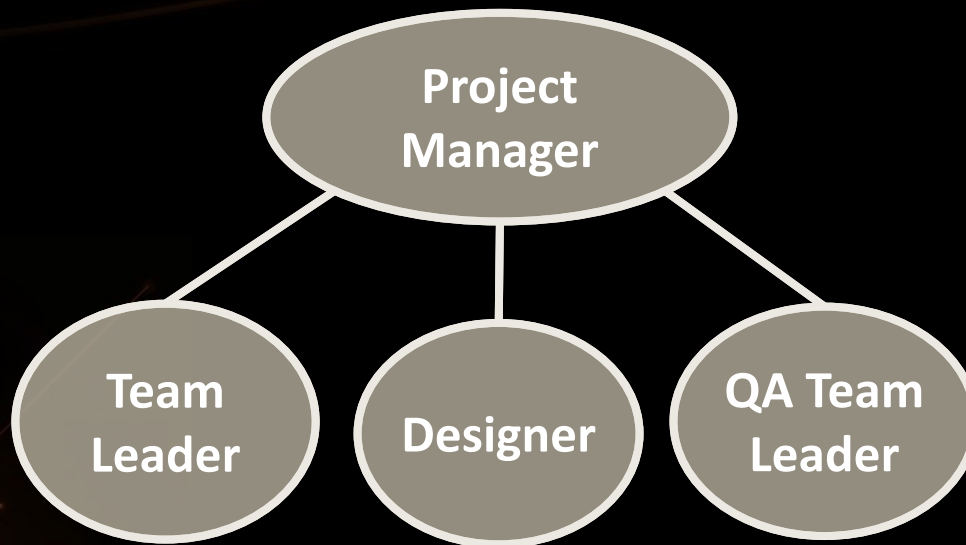

Дървовидни структури от данни

- Дървовидните структури от данни:
  - **Дървета** - двоични, балансирани, подредени и др.
  - **Графи** - ориентирани, неориентирани, с тегла и др.
  - **Мрежи** - графи с особени свойства

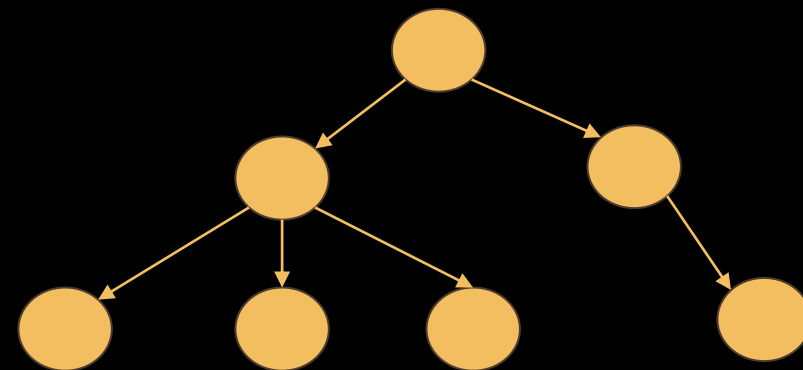

Дървовидни структури от данни

Терминология

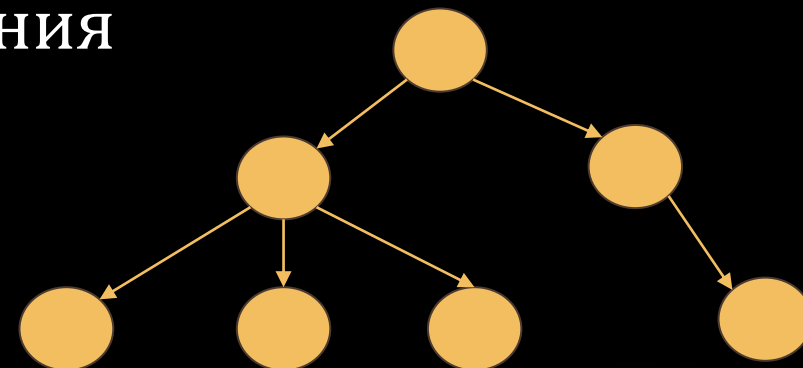
Дървета – дефиниция

- Нека $D = \{V, E\}$ е кореново дърво
- Всяко дърво се образува от възли и дъги, които ги свързват
- Формално върховете могат да бъдат от два вида:
  - Родител
  - Наследник
- Върхът без родител се нарича “корен”
- Всяко дърво има само корен
- Върх без наследници се нарича “листо”

Дърво – обща дефиниция

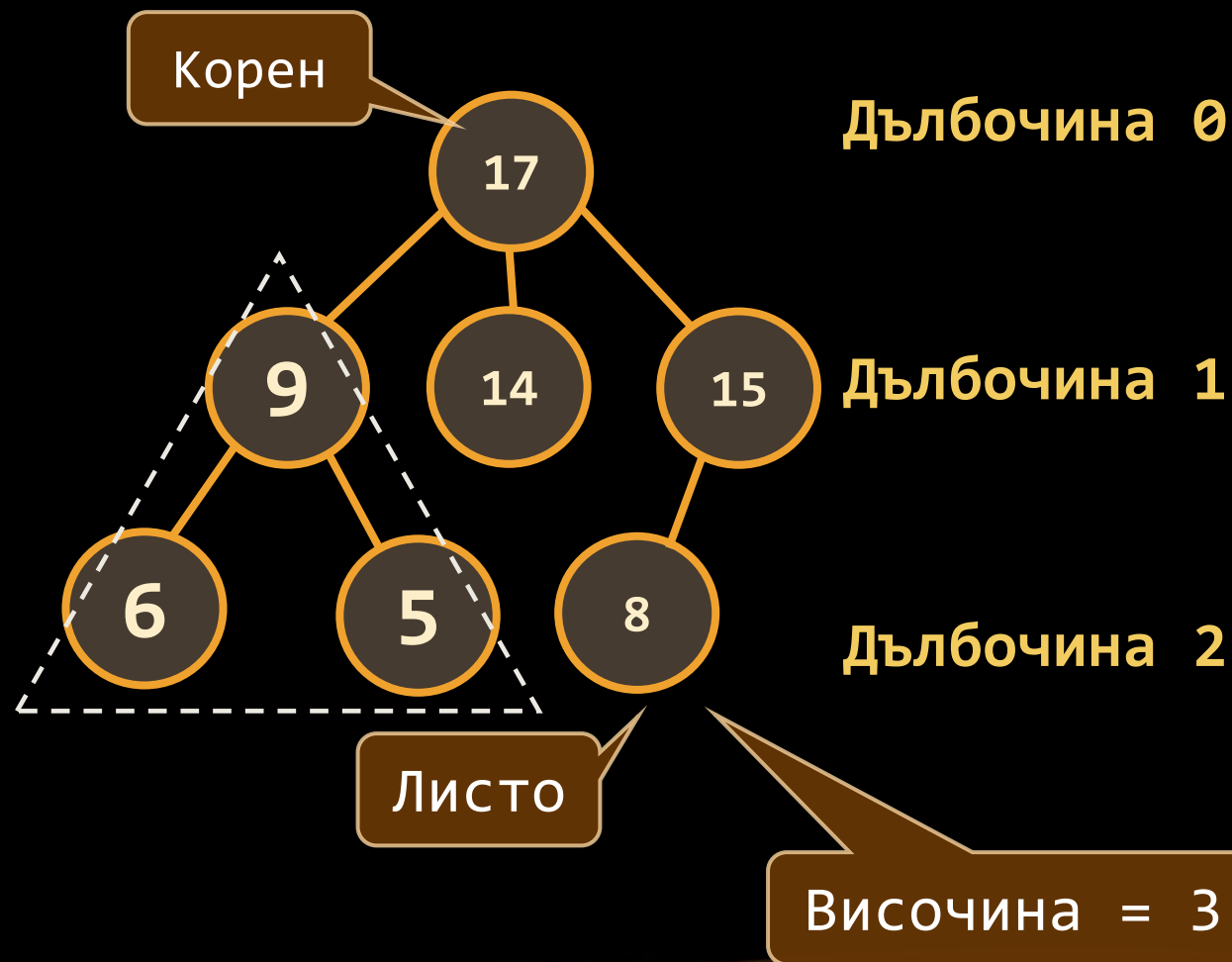
- Дърво от тип T е структура, образувана от:
  - Елемент от тип T , наречен “корен”
  - Крайно множество елементи от тип T , наречени “поддървета”
- Дървото се бележи с $T = \{V, E\}$, където:
  - V е множеството от възли в структурата
  - E е множеството от ребра в структурата
- Дървета, в които T има k на брой разклонения наричаме k -ични дървета

Дървовидни структури от данни – терминология

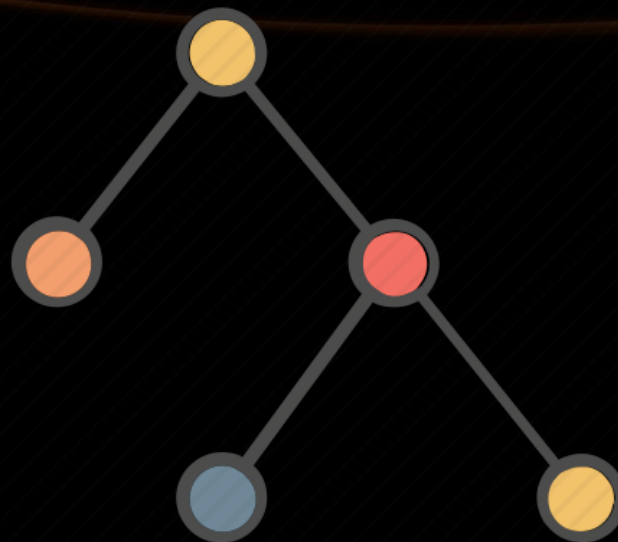
- Възел, ребро
- Корен, родител, дете, брат
- Дълбочина, височина
- Под-дърво
- Вътрешен възел, листо
- Предшественик, наследник

Двоични дървета

Възлите на двоичните дървета имат по не повече от две разклонения

- Двоични дървета
- Няма правила за подредба на елементите
- Наредени (сортирани) двоични дървета (правила за подредба на възлите)
- Двоични дървета за търсене (частен случай на сортирани дървета):
  - Лявото разклонение на всеки възел има по-малка стойност от стойността на възела
  - Дясното разклонение на всеки възел има по-голяма стойност от стойността на възела.

Двоични дървета

Реализация

Рекурсивна дефиниция на дървета

- Рекурсивна дефиниция на дървета:
- Всеки възел е дърво
- Възлите имат 0 или много деца, които също са дървета

```
public class Tree<T>
```

```
{
```

```
    private T value;
```

Стойността
на възела

```
    private IList<Tree<T>> children;
```

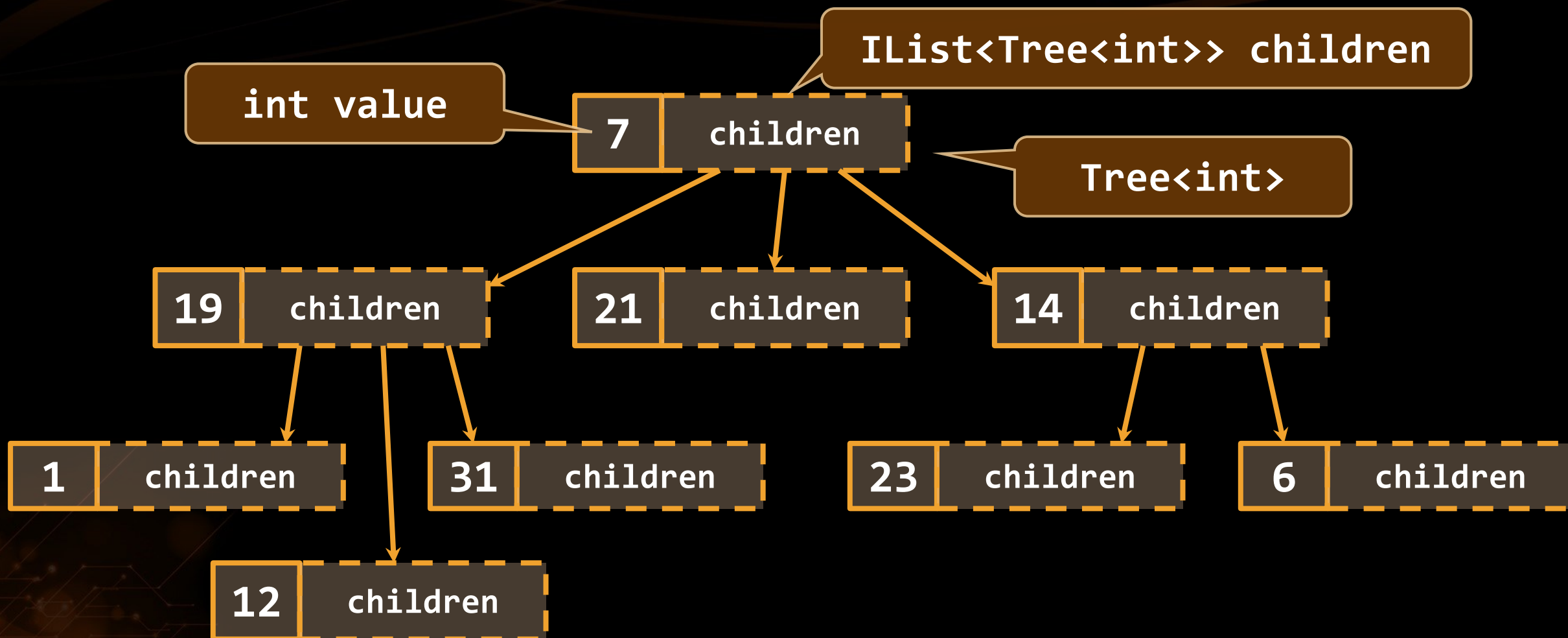
```
    ...
```

```
}
```

Списък с възли -
деца (поддървета)

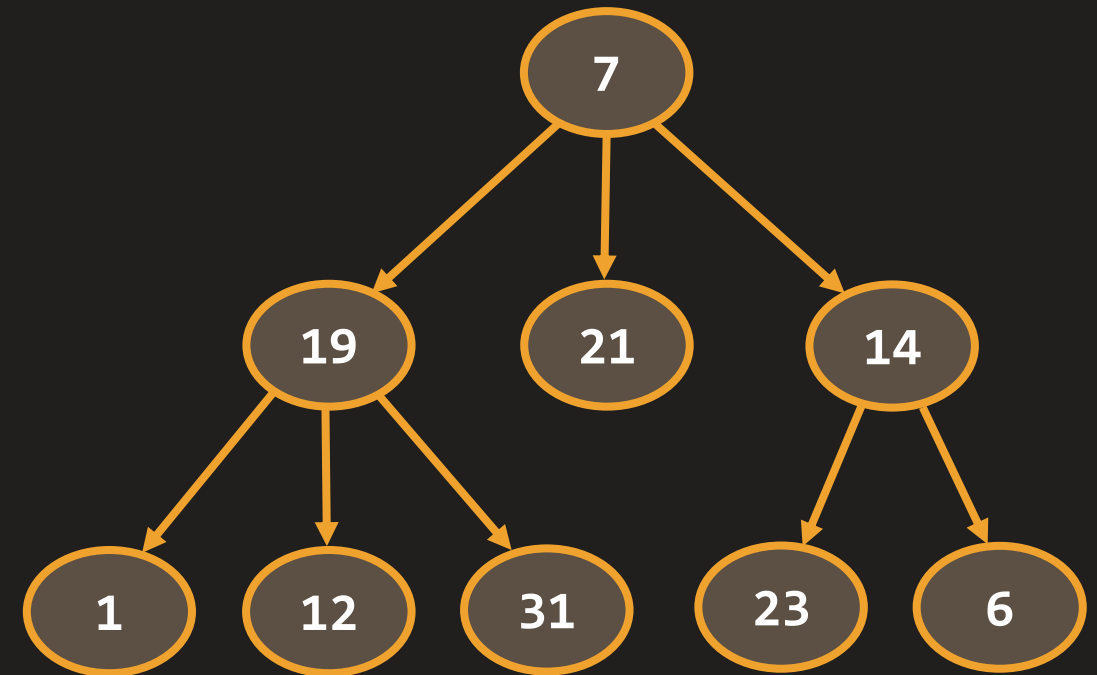
Структурата Tree<T> - Пример

Задача: Реализирайте възел на дърво

- Създайте рекурсивно дефинирана структура описваща дърво

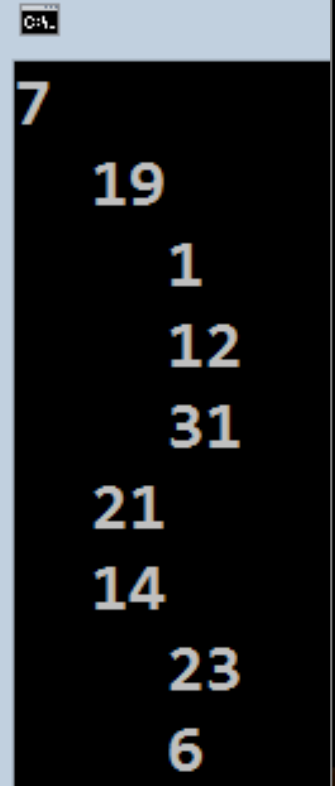
```
Tree<int> tree =  
    new Tree<int>(7,  
        new Tree<int>(19,  
            new Tree<int>(1),  
            new Tree<int>(12),  
            new Tree<int>(31)),  
        new Tree<int>(21),  
        new Tree<int>(14,  
            new Tree<int>(23),  
            new Tree<int>(6))  
    );
```


Задача: Отпечатайте елементите на дърво

- Отпечатайте на конзолата елементите на дърво с 2 интервала отместване за всяко следващо ниво

```
Tree<int> tree =  
    new Tree<int>(7,  
        new Tree<int>(19,  
            new Tree<int>(1),  
            new Tree<int>(12),  
            new Tree<int>(31)),  
        new Tree<int>(21),  
        new Tree<int>(14,  
            new Tree<int>(23),  
            new Tree<int>(6))  
    );
```

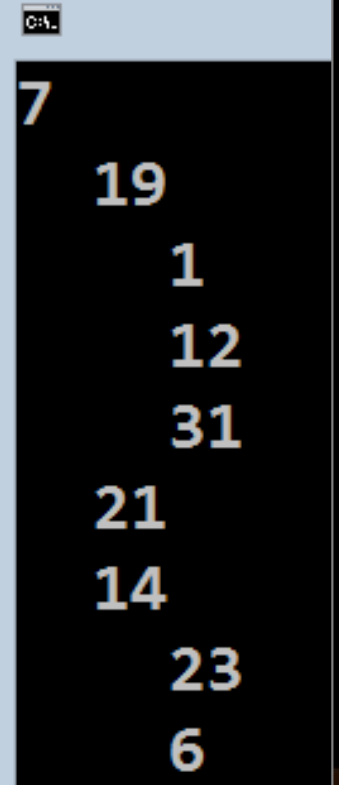


```
7  
  19  
    1  
    12  
    31  
  21  
  14  
    23  
    6
```

Решение: Отпечатайте елементите на дърво

- Рекурсивен алгоритъм за обхождане на елементите на дърво

```
public class Tree<T>
{
    ...
    public void Print(int indent = 0)
    {
        Console.Write(new string(' ', 2 * indent));
        Console.WriteLine(this.Value);
        foreach (var child in this.Children)
            child.Print(indent + 1);
    }
}
```



```
7
  19
    1
    12
      31
  21
    14
    23
      6
```


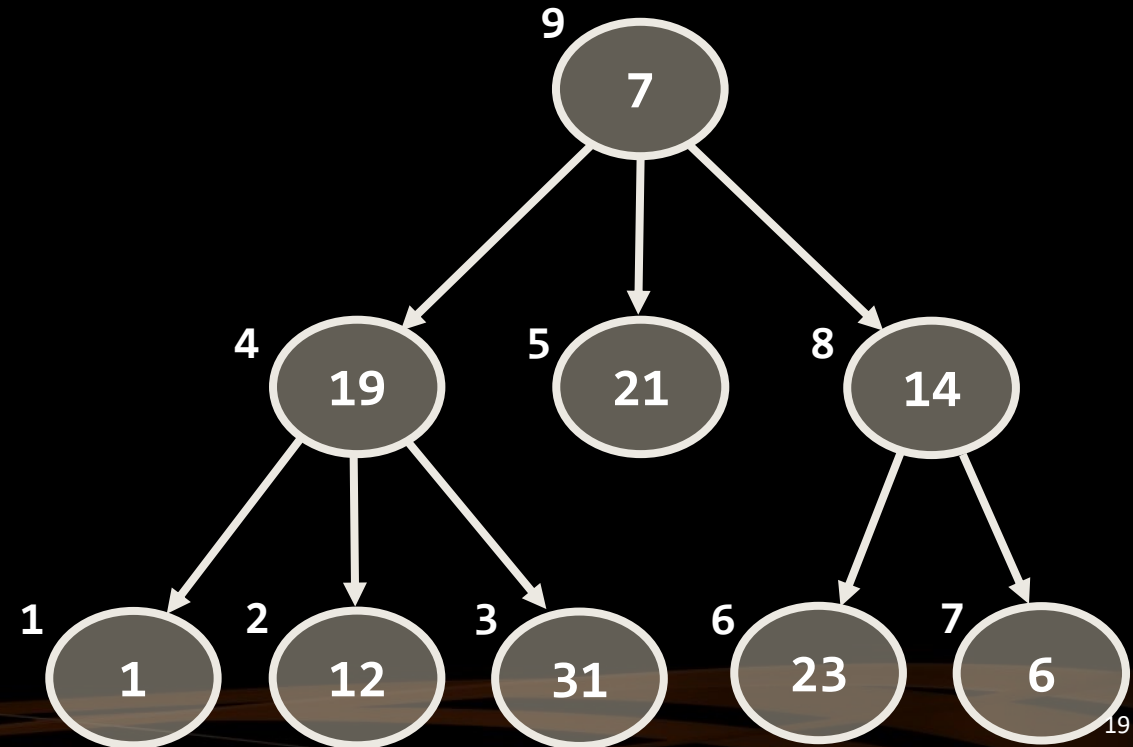
Обхождане на дървовидни структури

- Обхождане на дърво представлява посещаването на всеки негов възел точно по веднъж
- Последователността на обхождането може да варира, в зависимост от алгоритъма за обхождане:
  - Обхождане в дълбочина (DFS):
    - Първо се посещават наследниците на възела
    - Стандартна реализация - чрез рекурсия
  - Обхождане в ширина (BFS):
    - Първо се посещава най-близкия възел
    - Стандартна реализация - чрез опашка

Обхождане в дълбочина (DFS)

- Обхождане в дълбочина (DFS) - за всеки възел:
  - Посещават се всички негови деца
  - Ако възела няма деца или всички негови деца са вече обходени се обработва стойността му

```
DFS (node)
{
  for each child c of node
    DFS(c);
  print node;
}
```

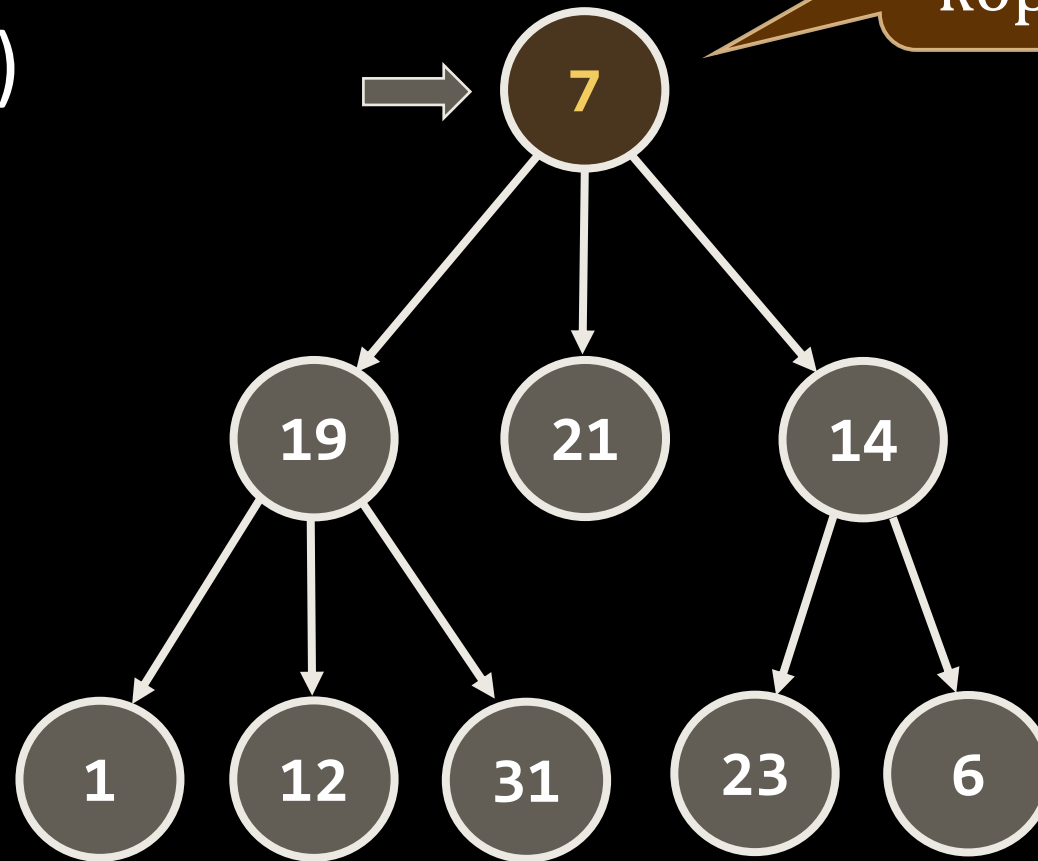

DFS в действие (стъпка 1)

✦ Стек: 7

✦ Изход: (празен)

Стартираме DFS от
корена на дървото

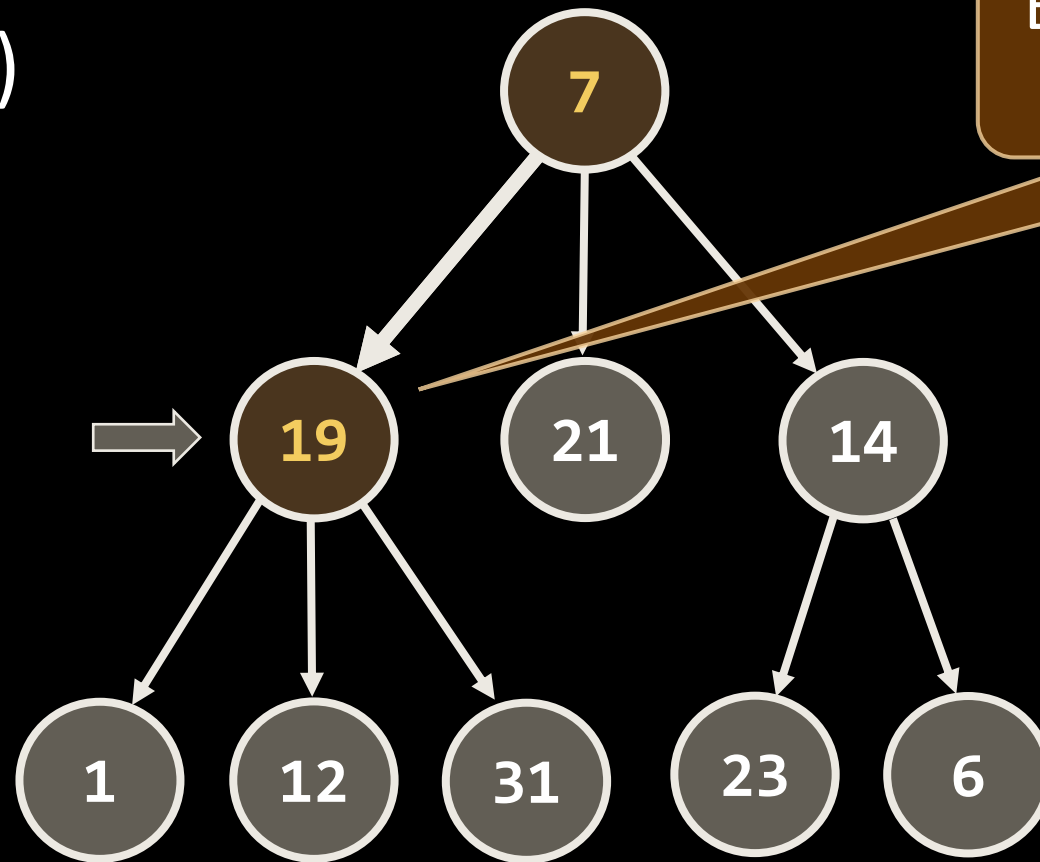

DFS в действие (стъпка 2)

✦ Стек: 7, 19

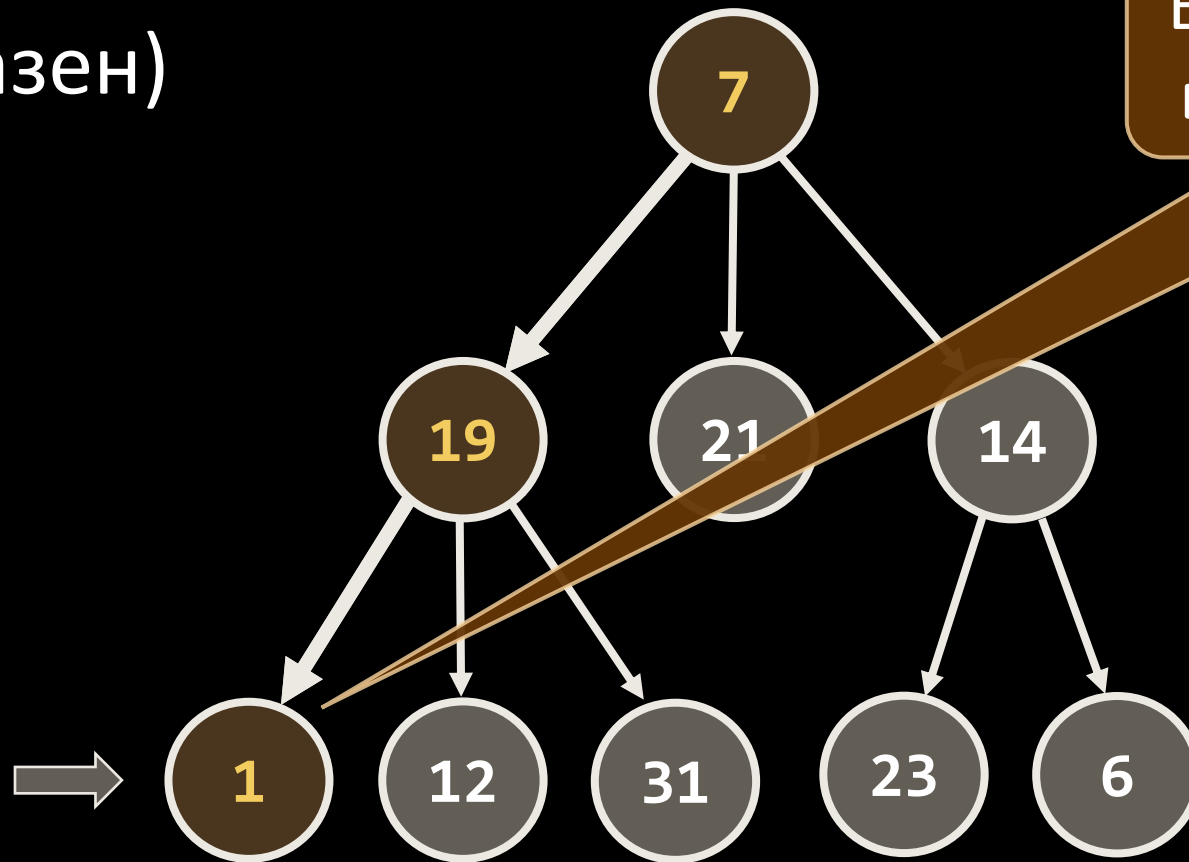
✦ Изход: (празен)

Влизаме рекурсивно
в първия наследник

DFS в действие (стъпка 3)

- ✦ Стек: 7, 19, 1
- ✦ Изход: (празен)

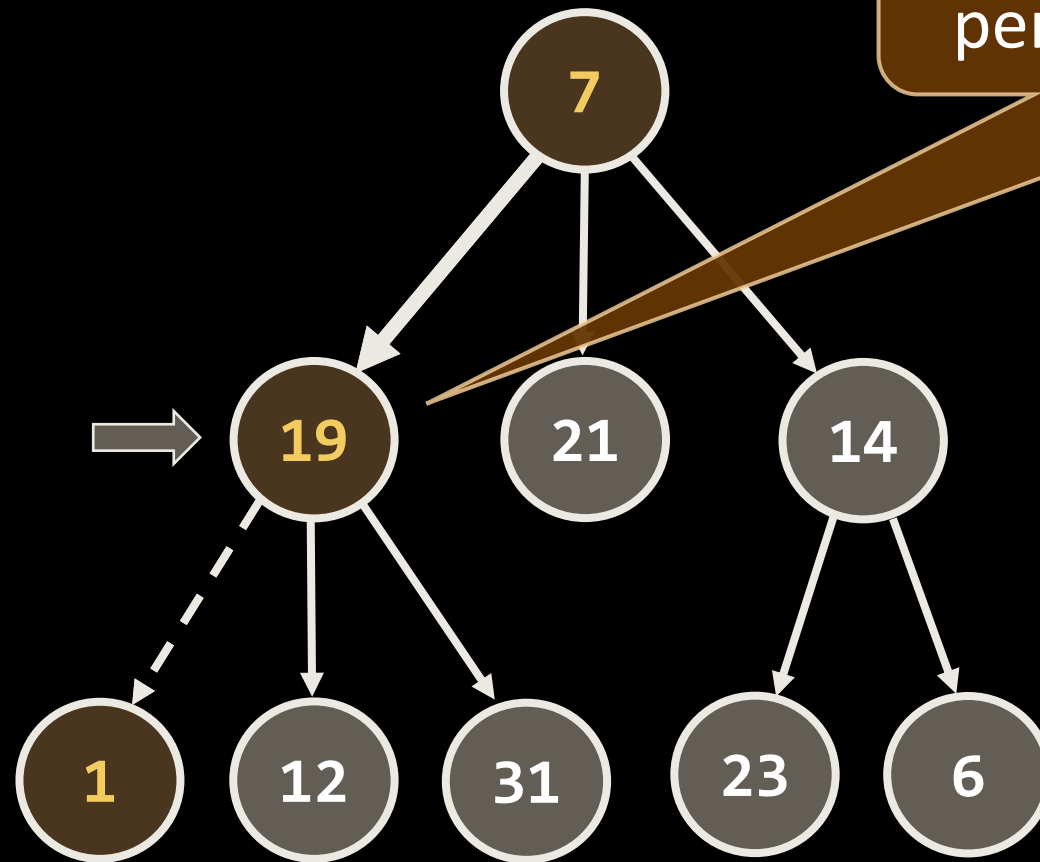

Влизаме рекурсивно
в първия наследник

DFS в действие (стъпка 4)

✦ Стек: 7, 19

✦ Изход: 1

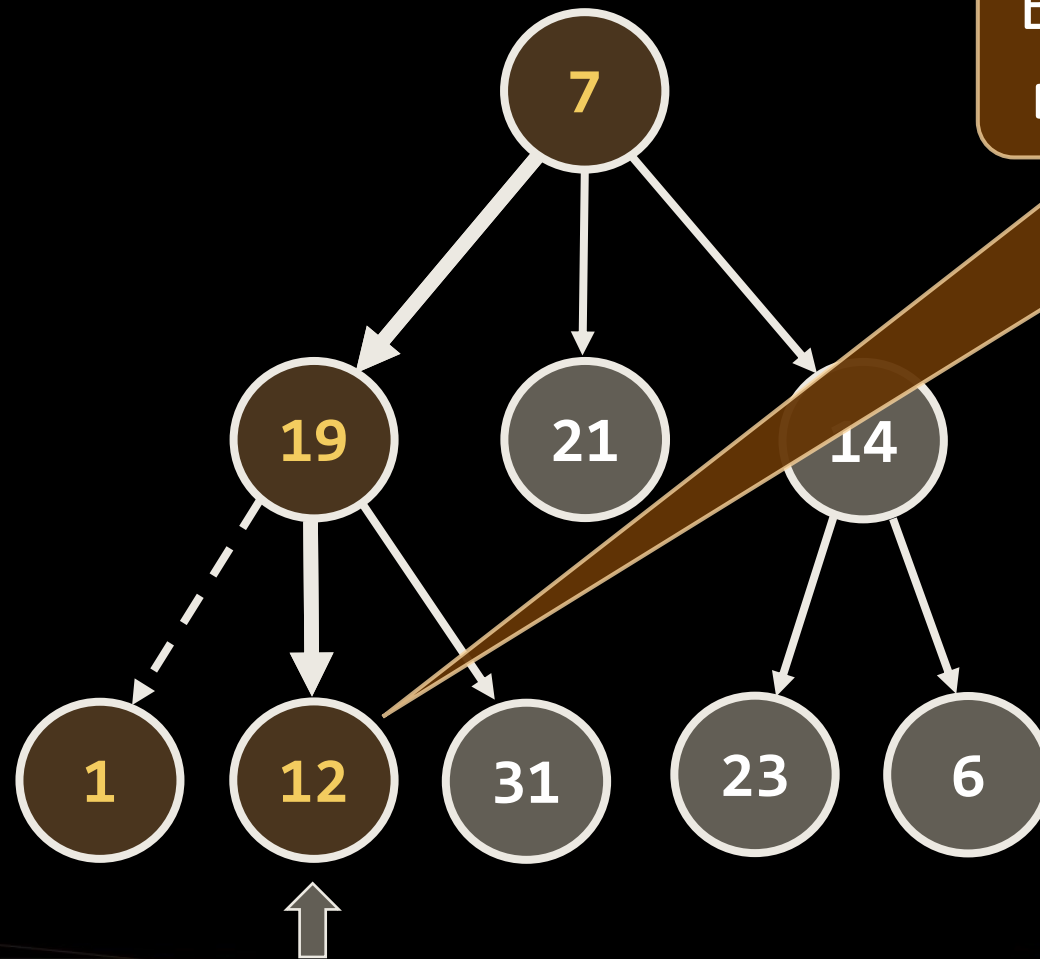

Връщаме се обратно от рекурсивното извикване

DFS в действие (стъпка 5)

✦ Стек: 7, 19, 12

✦ Изход: 1

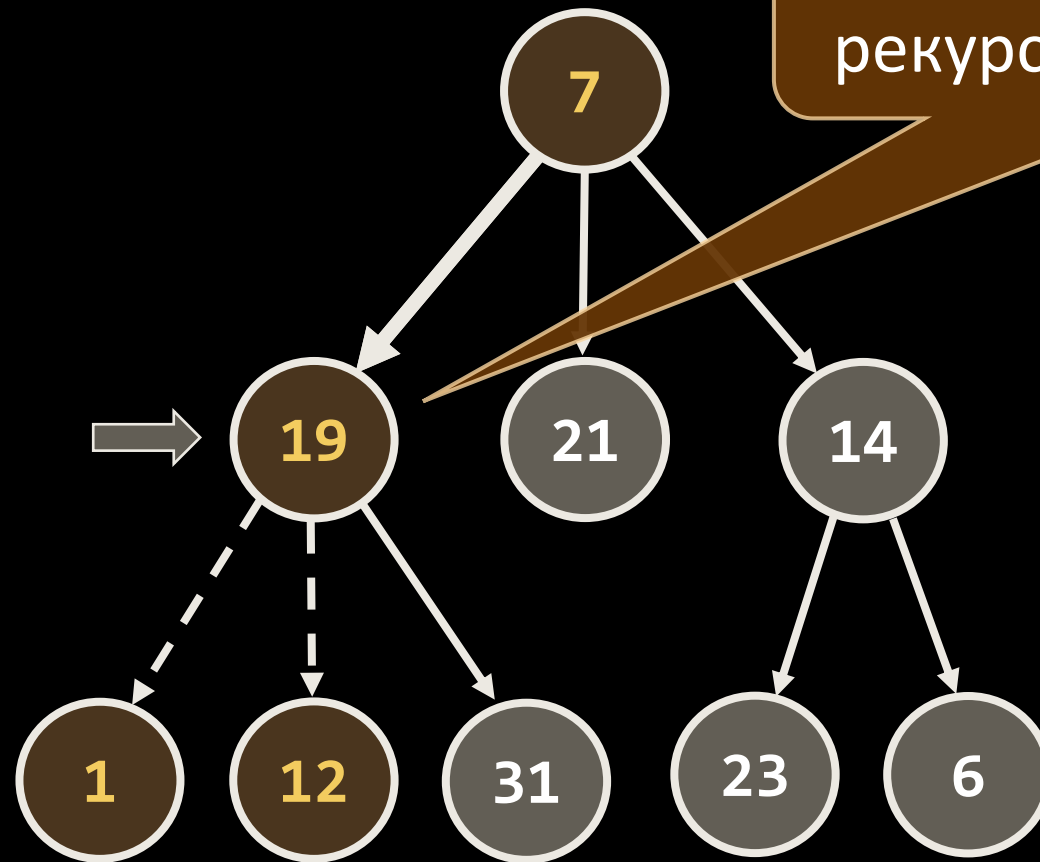

DFS в действие (стъпка 6)

✦ Стек: 7, 19

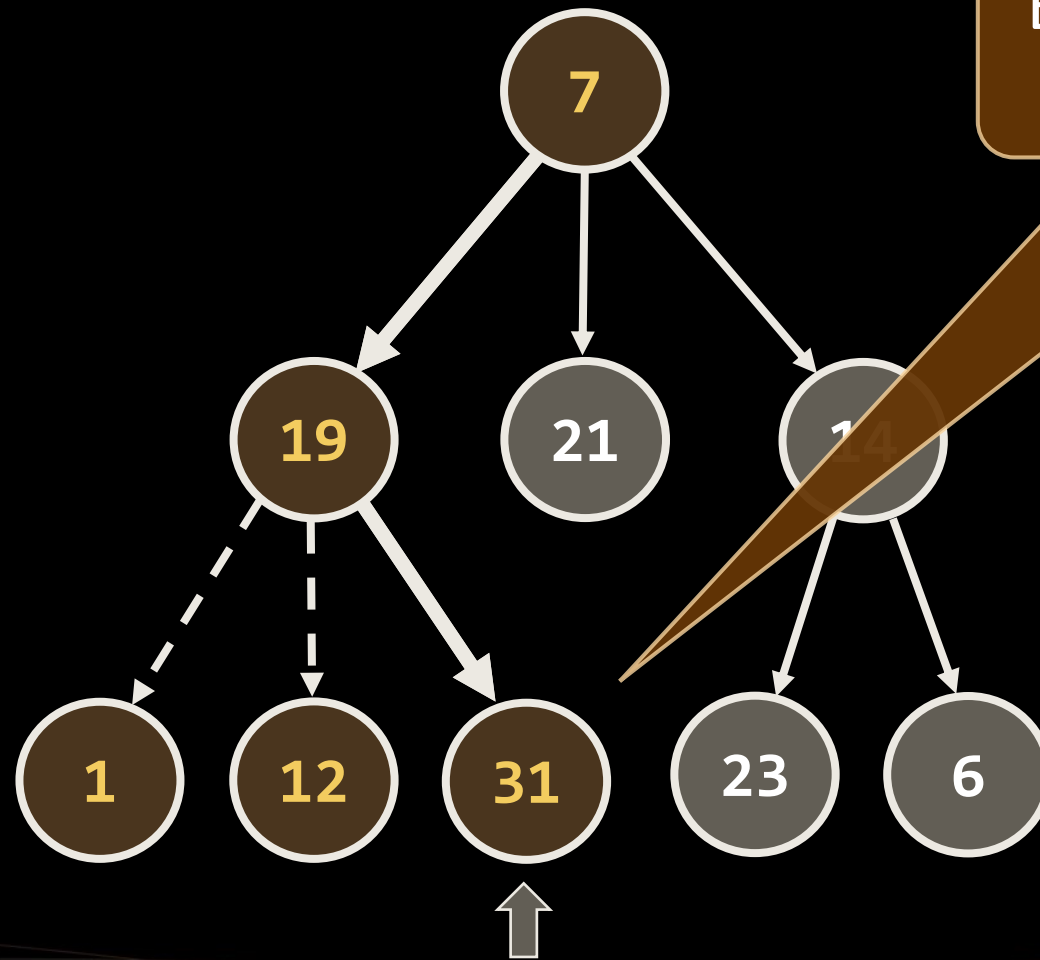
✦ Изход: 1, 12

DFS в действие (стъпка 7)

✦ Стек: 7, 19, 31

✦ Изход: 1, 12

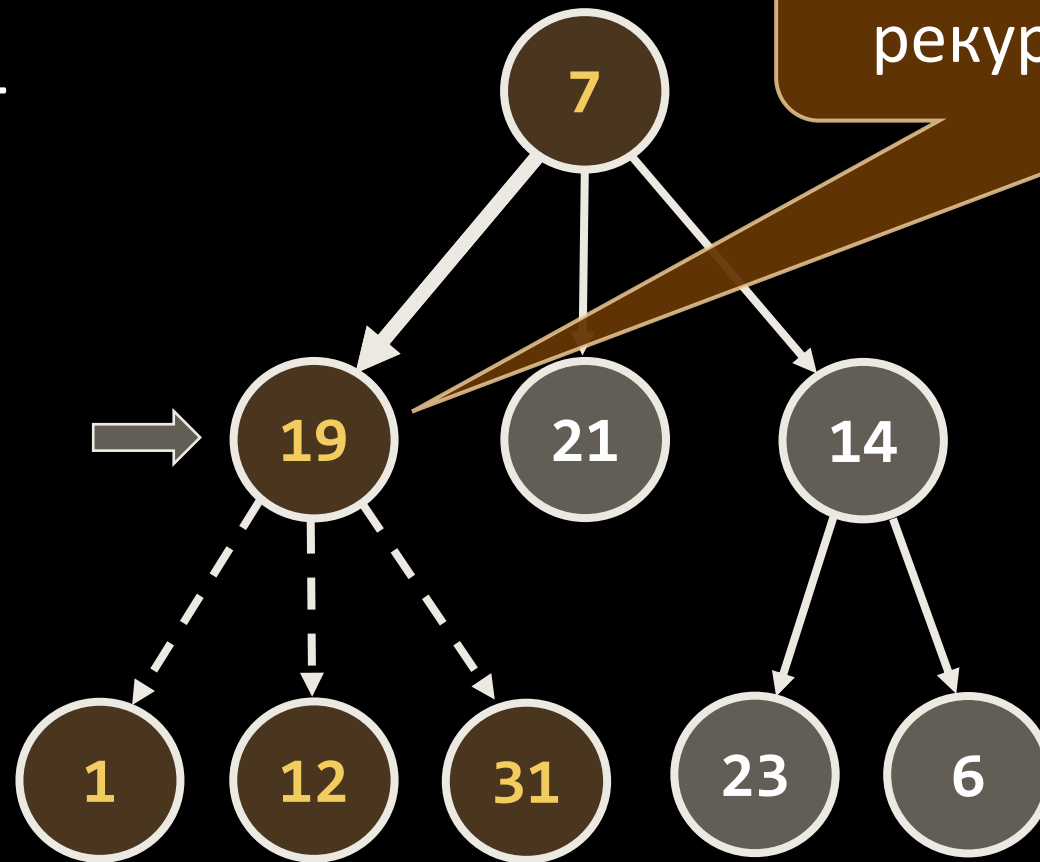

Влизаме рекурсивно
в първия наследник

DFS в действие (стъпка 8)

✦ Стек: 7, 19

✦ Изход: 1, 12, 31

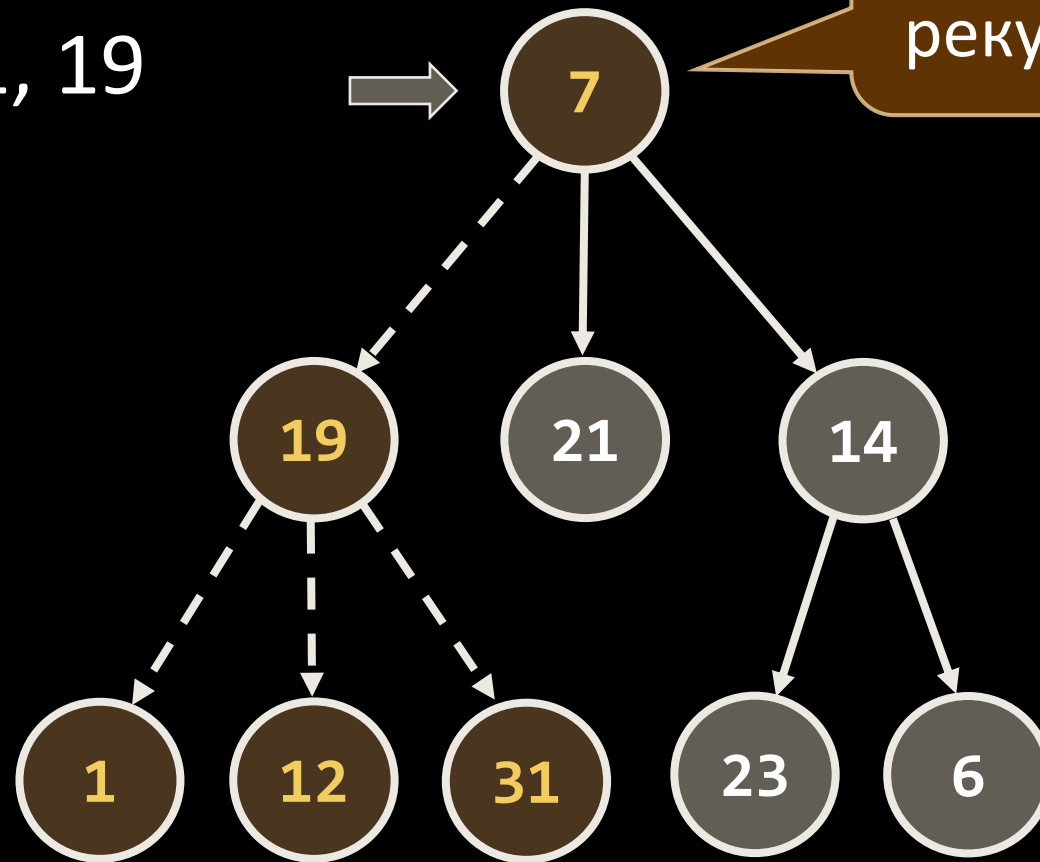

Връщаме се обратно от рекурсивното извикване

DFS в действие (стъпка 9)

✦ Стек: 7

✦ Изход: 1, 12, 31, 19

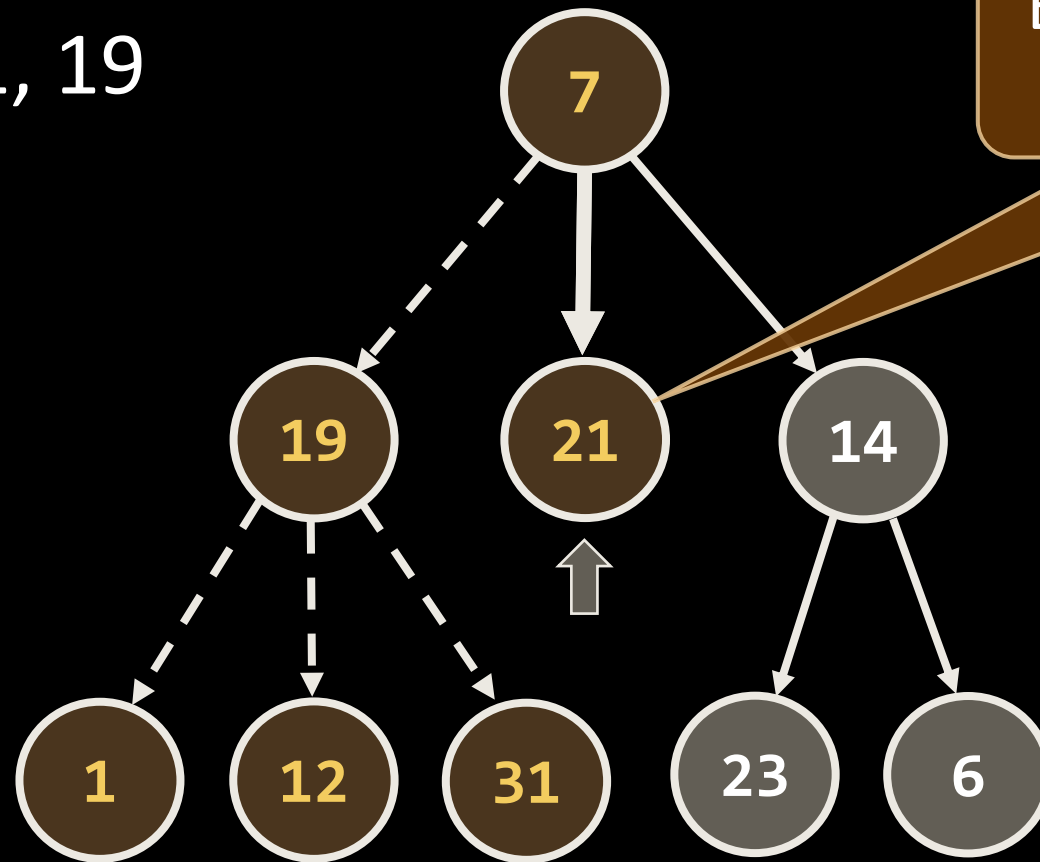
Връщаме се обратно от рекурсивното извикване

DFS в действие (стъпка 10)

✦ Стек: 7, 21

✦ Изход: 1, 12, 31, 19

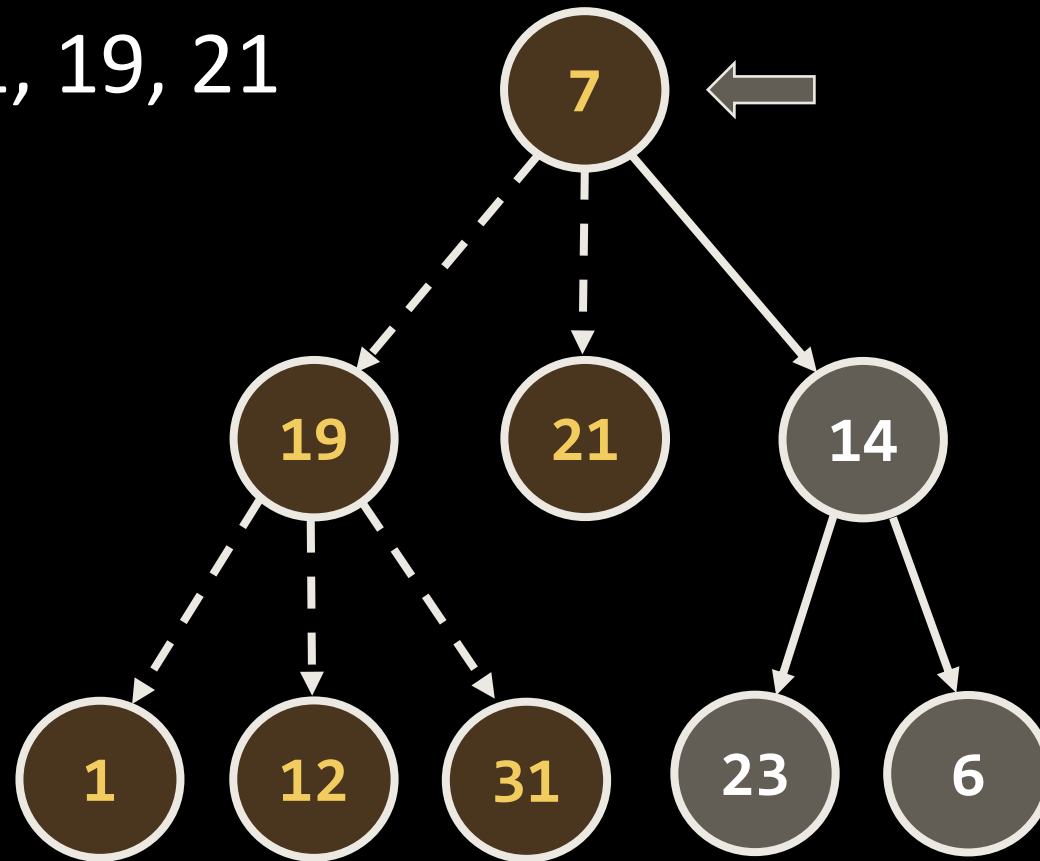
Влизаме рекурсивно
в първия наследник

DFS в действие (стъпка 11)

✦ Стек: 7

✦ Изход: 1, 12, 31, 19, 21

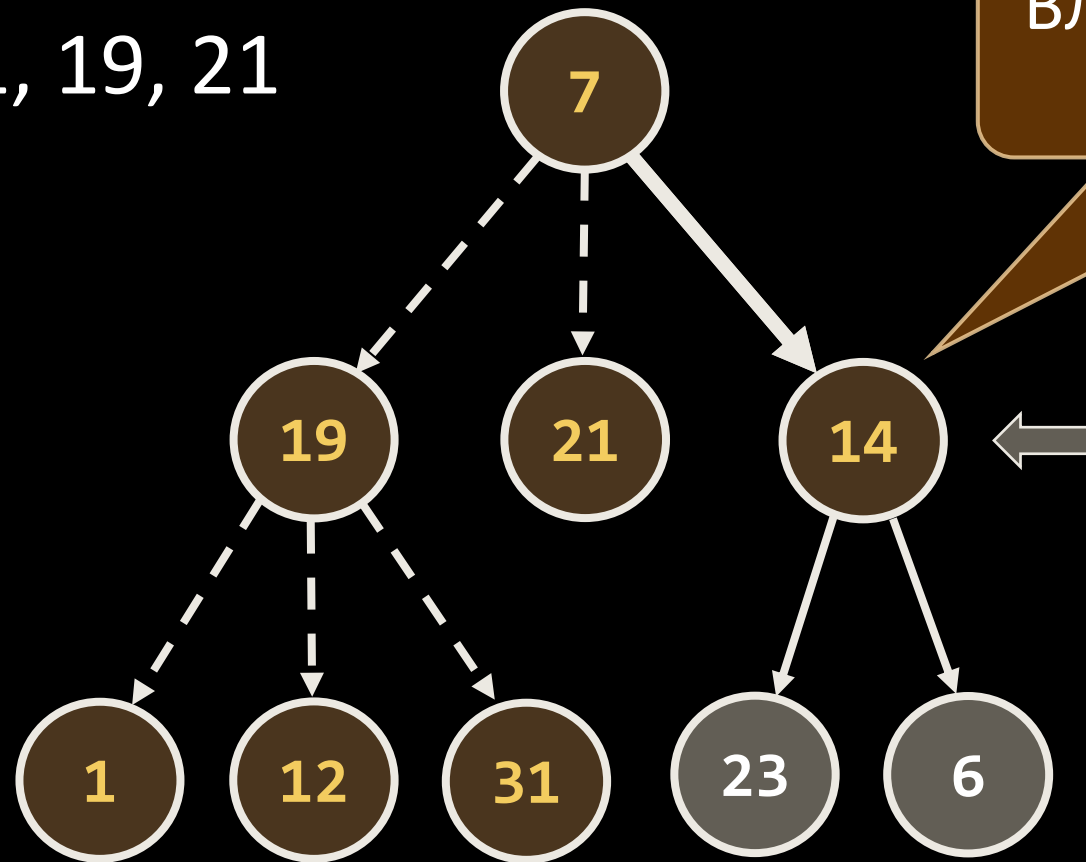
Връщаме се обратно от
рекурсивното извикване

DFS в действие (стъпка 12)

✦ Стек: 7, 14

✦ Изход: 1, 12, 31, 19, 21

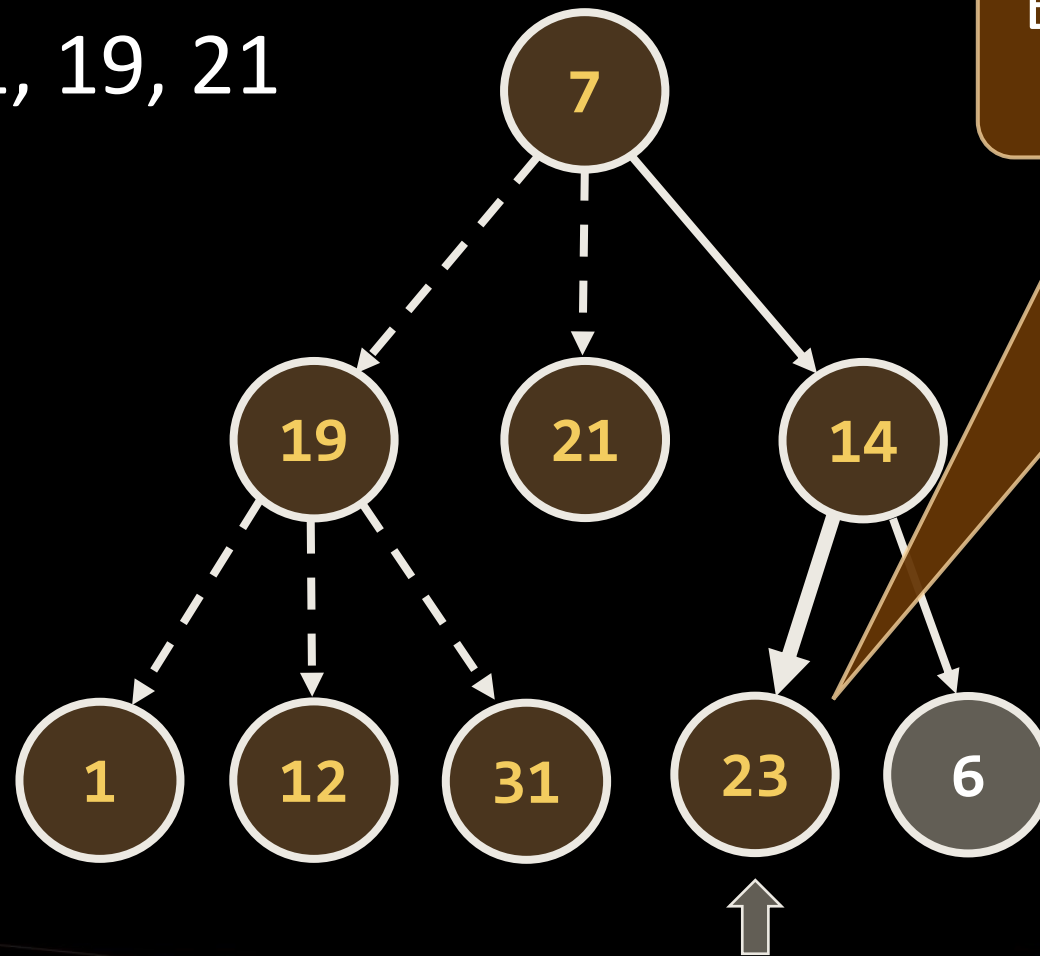

Влизаме рекурсивно в първия наследник

DFS в действие (стъпка 13)

✦ Стек: 7, 14, 23

✦ Изход: 1, 12, 31, 19, 21

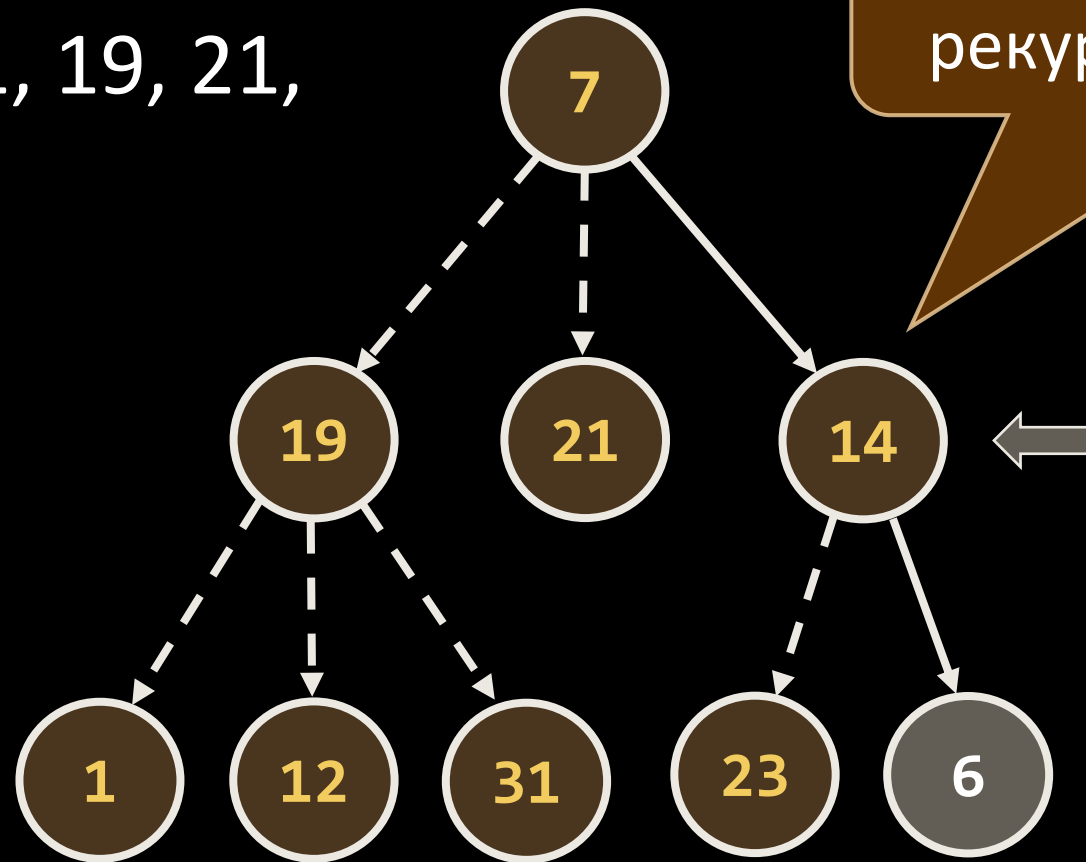

Влизаме рекурсивно
в първия наследник

DFS в действие (стъпка 14)

✦ Стек: 7, 14

✦ Изход: 1, 12, 31, 19, 21, 23

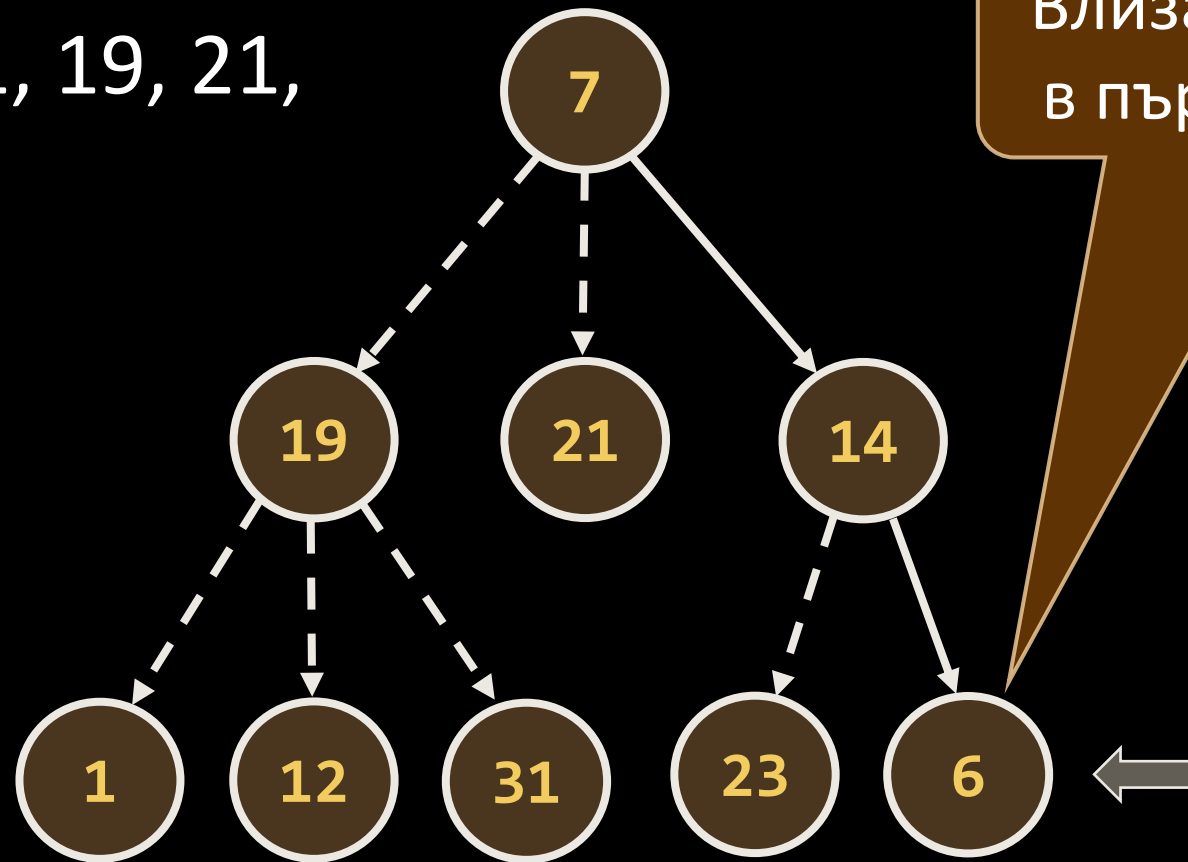
Връщаме се обратно от рекурсивното извикване

DFS в действие (стъпка 15)

✦ Стек: 7, 14, 6

✦ Изход: 1, 12, 31, 19, 21, 23

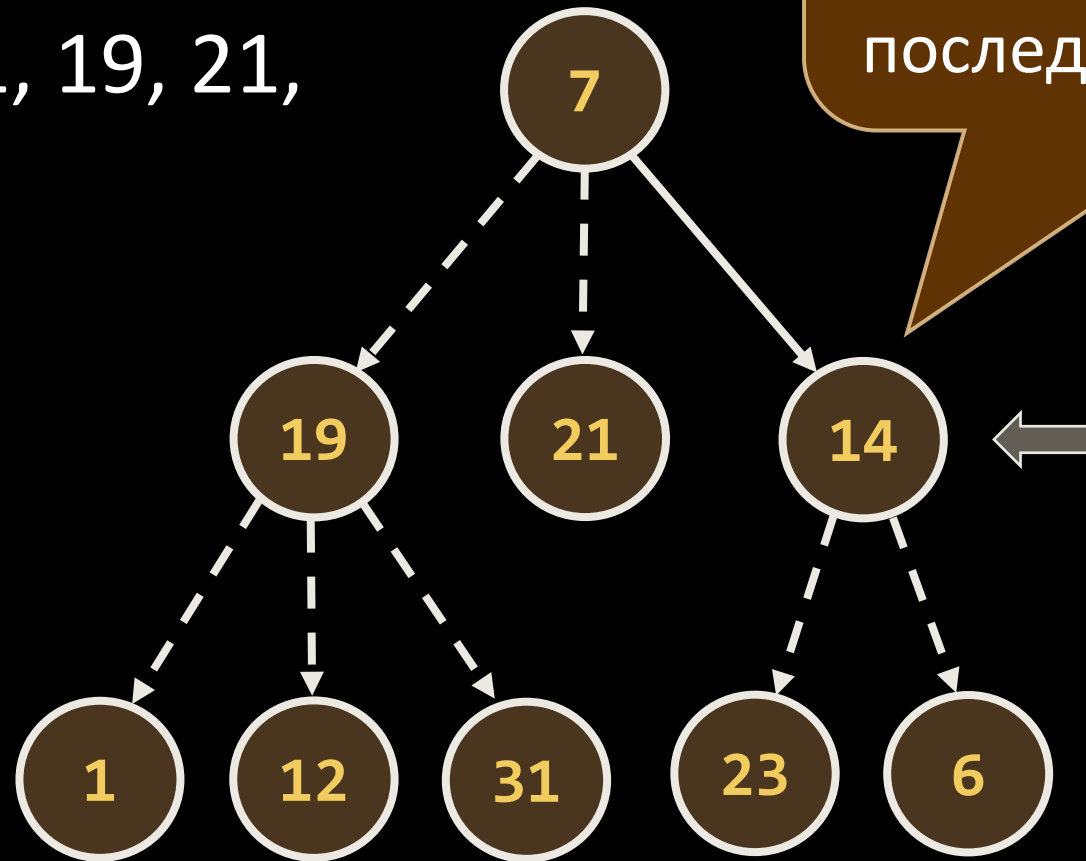

Влизаме рекурсивно
в първия наследник

DFS в действие (стъпка 16)

✦ Стек: 7, 14

✦ Изход: 1, 12, 31, 19, 21, 23, 6

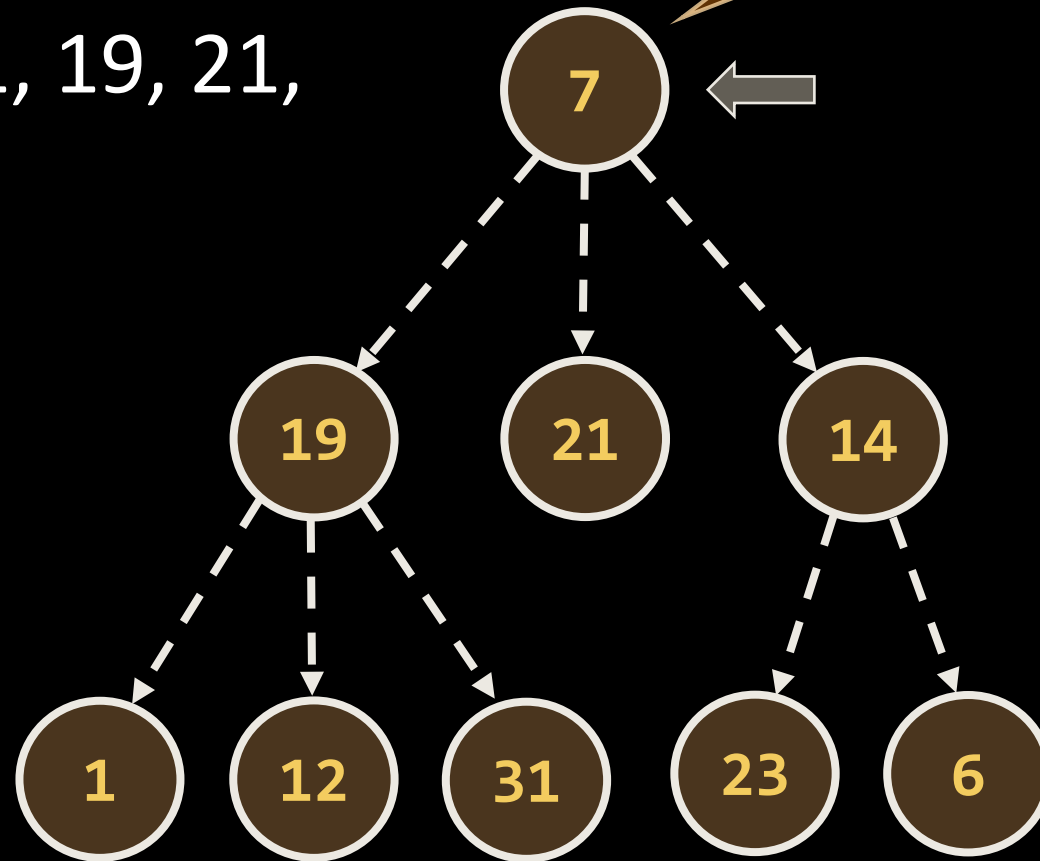
Връщаме се обратно от рекурсивното извикване и принтираме стойността на последно посещения възел

DFS в действие (стъпка 17)

✦ Стек: 7

✦ Изход: 1, 12, 31, 19, 21,
23, 6, 14

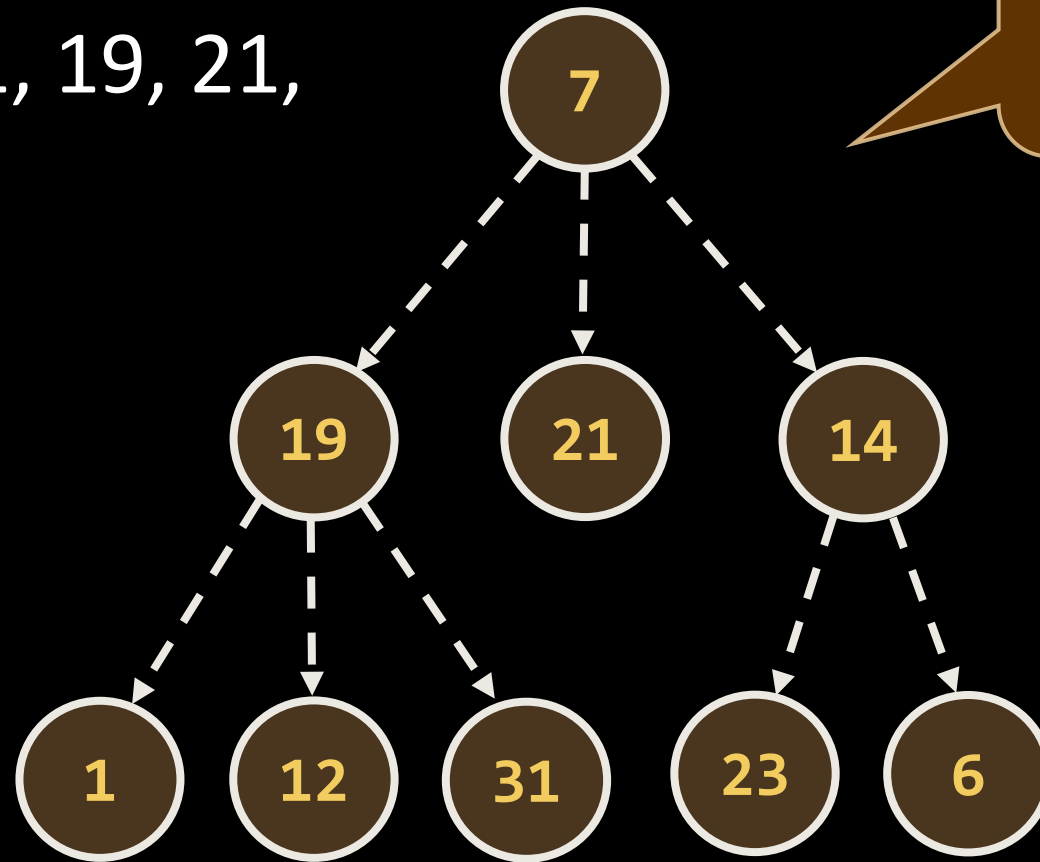
Връщаме се обратно от
рекурсивното извикване

DFS в действие (стъпка 18)

✦ Стек: (празен)

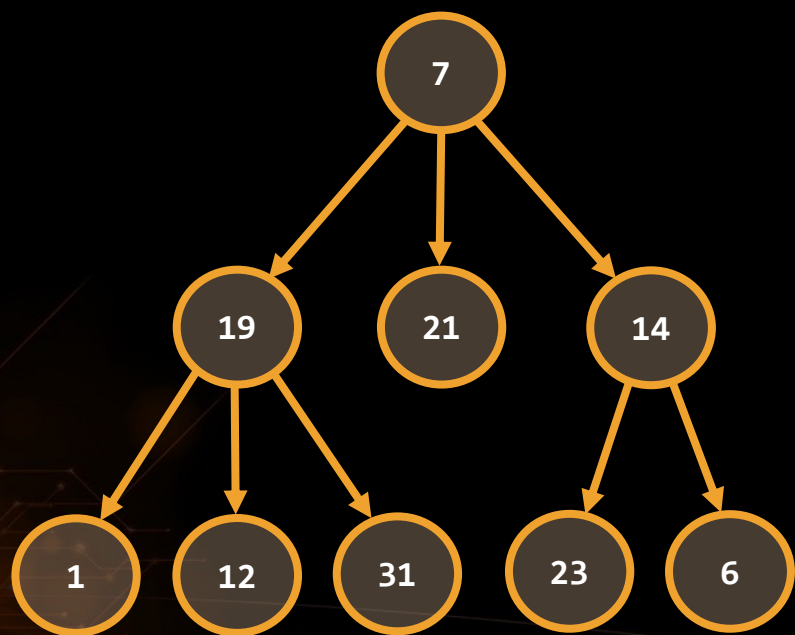
✦ Изход: 1, 12, 31, 19, 21,
23, 6, 14, 7

Обхождането в
дълбочина -
приключено

Задача: Извличане на елементи от дърво (DFS)

- ✦ Обходете дърво от тип **Tree<T>**, като дефинирате:
  - ✦ **IEnumerable<T> OrderDFS()**, който връща елементите на дървото по поредността на обхождане с DFS

1 12 31 19 21 23 6 14 7

Задача: Извличане на елементи от дърво (DFS)

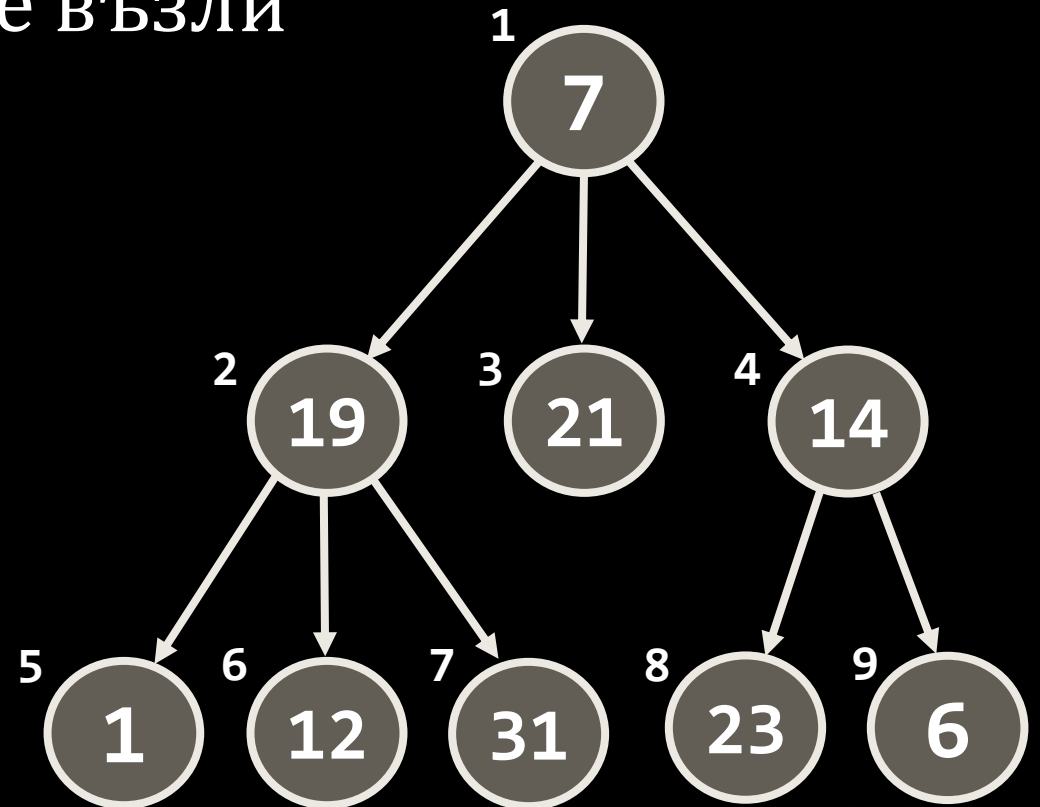
```
public IEnumerable<T> OrderDFS()  
{  
    List<T> order = new List<T>();  
    this.DFS(this, order);  
    return order;  
}  
  
private void DFS(Tree<T> tree, List<T> order)  
{  
    foreach (var child in tree.Children)  
        this.DFS(child, order);  
  
    order.Add(tree.Value);  
}
```

Обхождане в ширина (BFS)

✦ **Обхождане в ширина (BFS)** - за всеки възел:

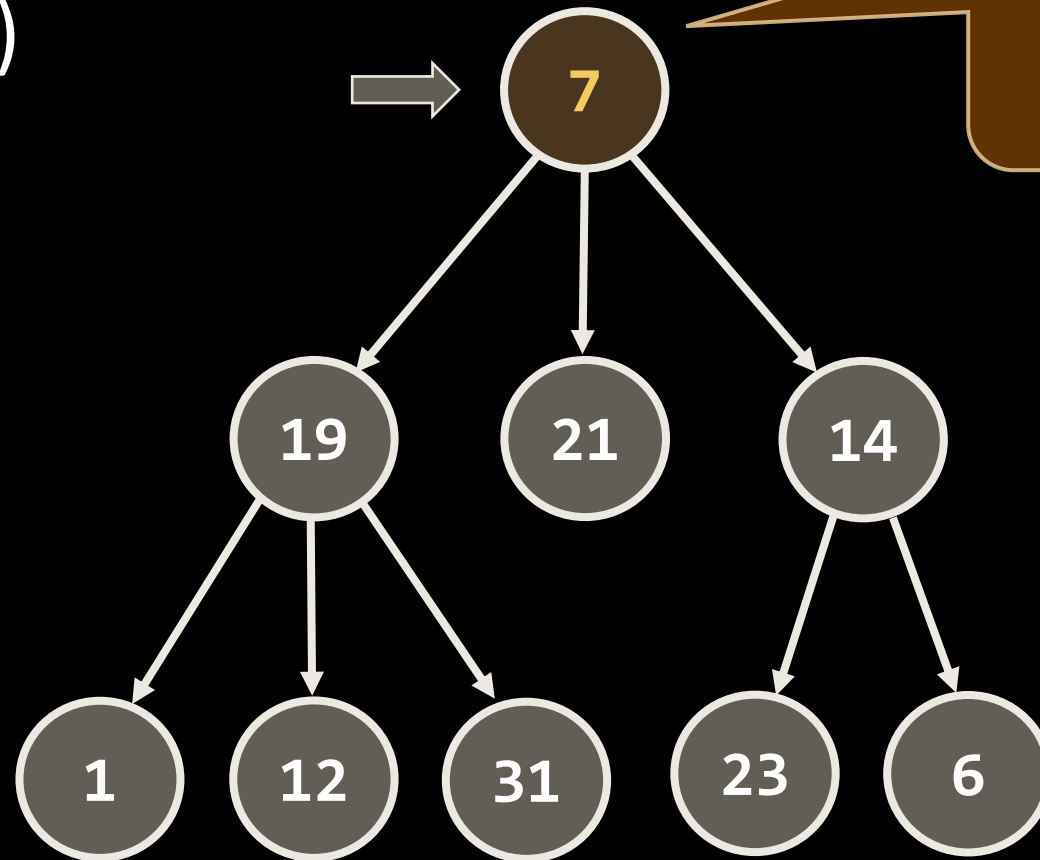
- Обработва се стойността на възела
- Посещават се всички съседните възли

```
BFS (node)
{
    queue ← node
    while queue not empty
        v ← queue
        print v
        for each child c of v
            queue ← c
}
```


BFS в действие (стъпка 1)

- ✦ Опашка: 7
- ✦ Изход: (празен)

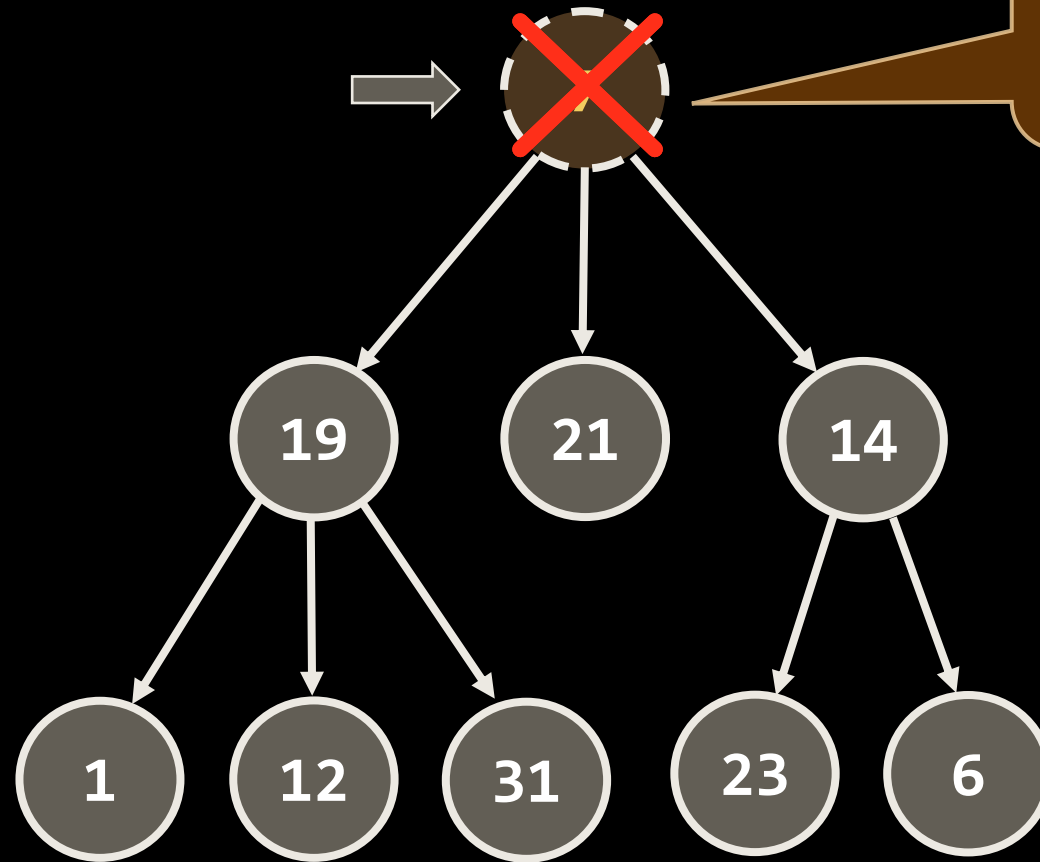

Първоначално
добавяме корена в
опашката

BFS в действие (стъпка 2)

✦ Опашка: ~~7~~

✦ Изход: 7

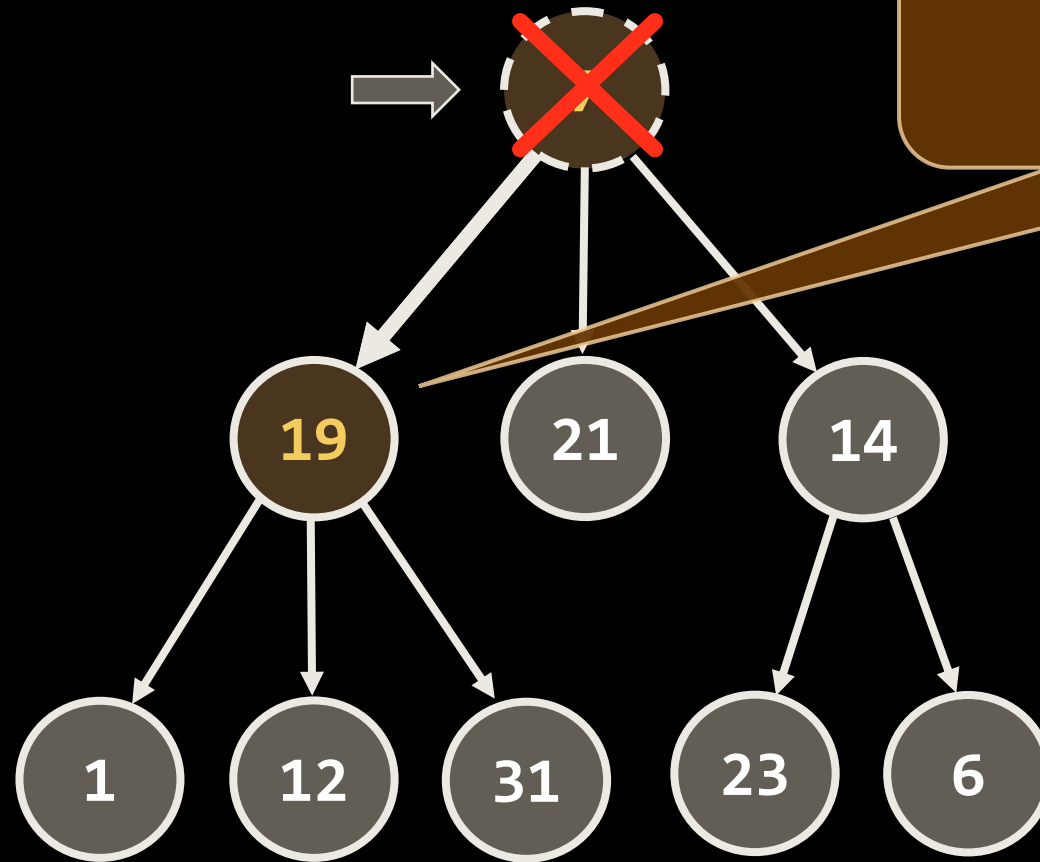

Премахваме елемент
от опашката и го
отпечатваме

BFS в действие (стъпка 3)

✦ Опашка: ~~7~~, 19

✦ Изход: 7

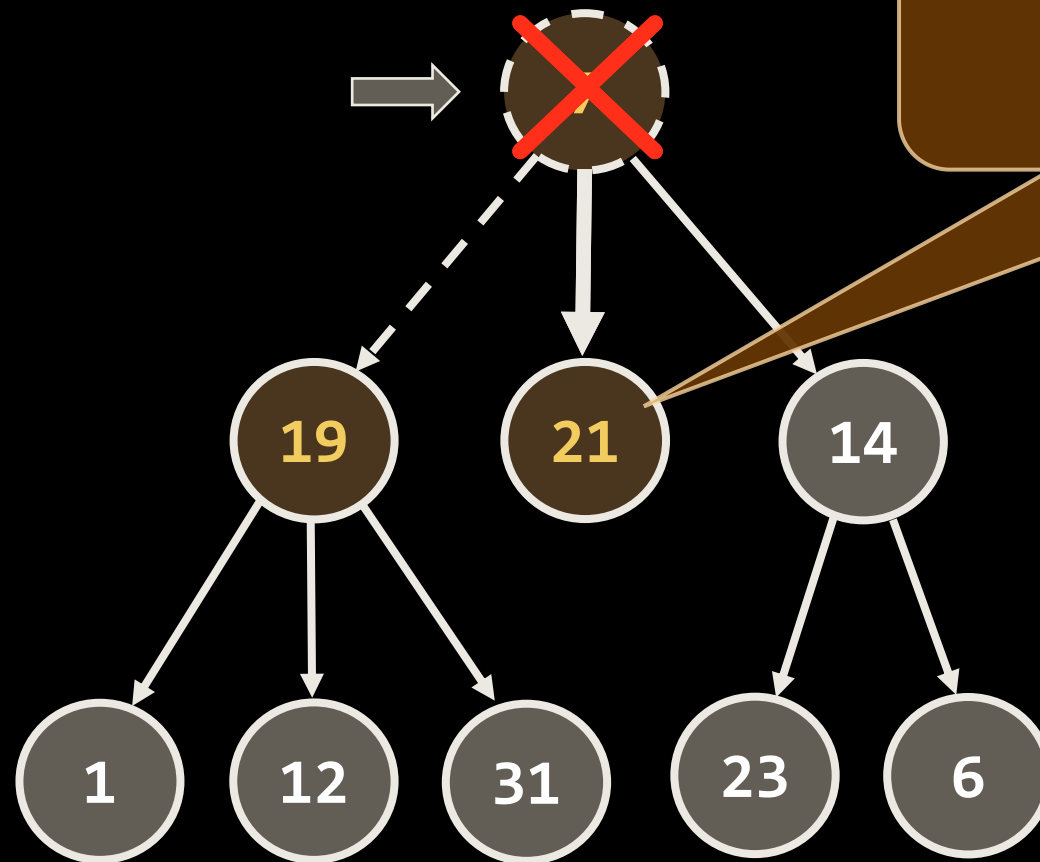
Добавяме в опашката
всички деца на
обхождания възел

BFS в действие (стъпка 4)

✦ Опашка: ~~7~~, 19, 21

✦ Изход: 7

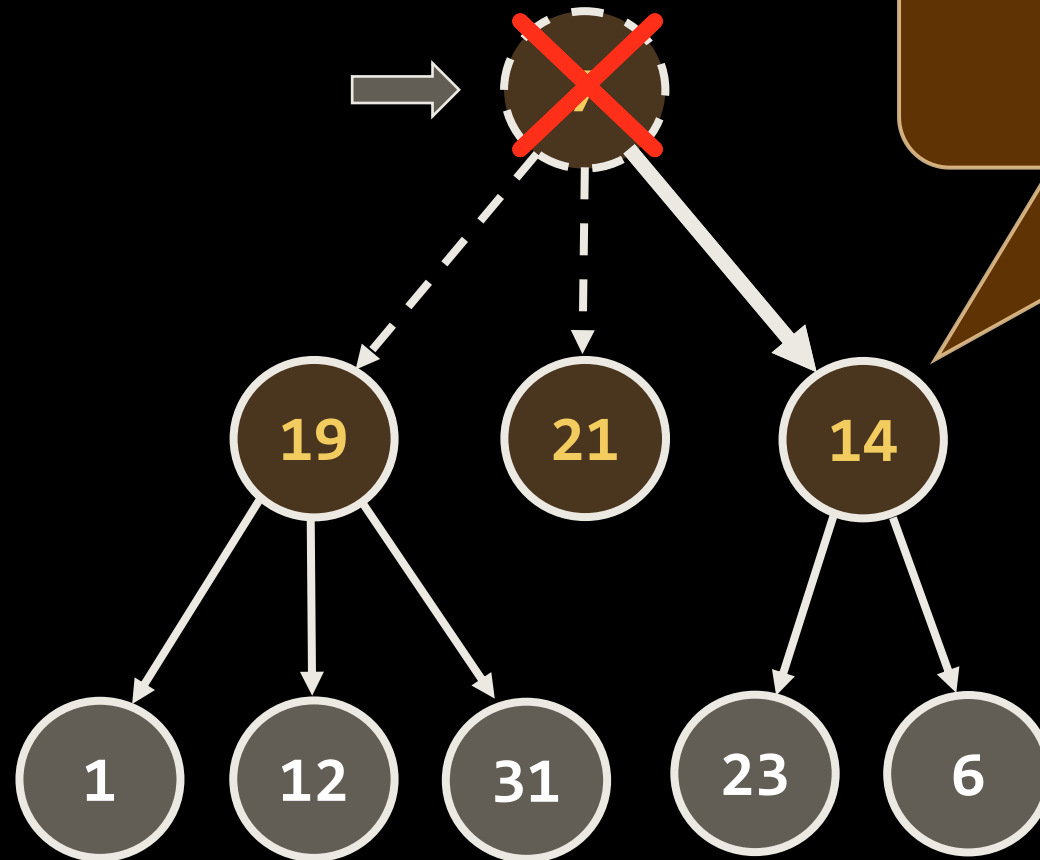

Добавяме в опашката
всички деца на
обхождания възел

BFS в действие (стъпка 5)

✦ Опашка: ~~7~~, 19, 21, 14

✦ Изход: 7

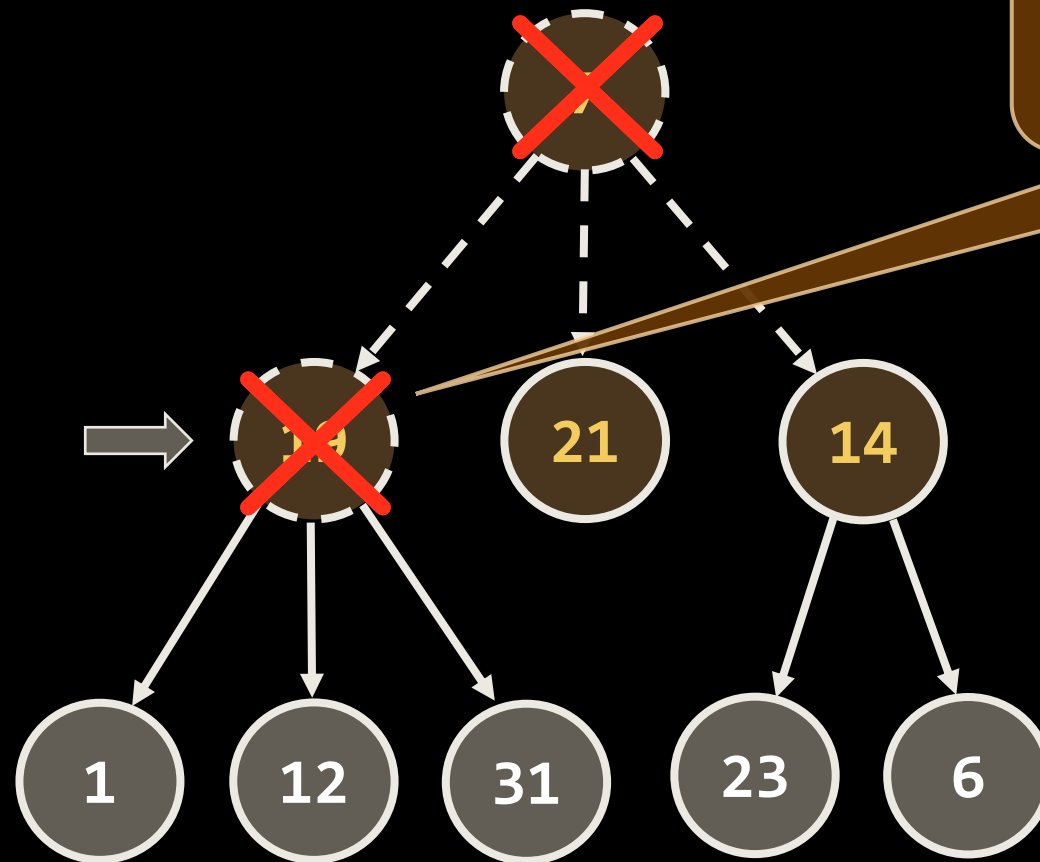

Добавяме в опашката
всички деца на
обхождания възел

BFS в действие (стъпка 6)

✦ Опашка: ~~7~~, ~~19~~, 21, 14

✦ Изход: 7, 19

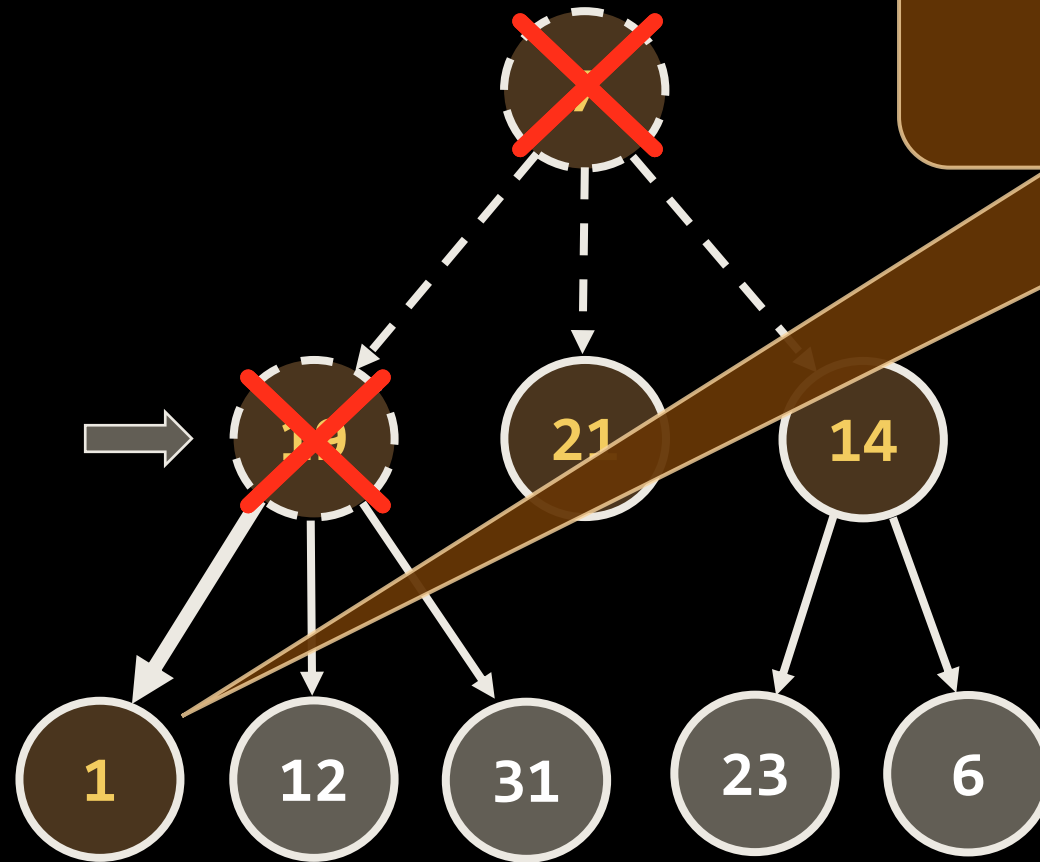

Премахваме елемент
от опашката и го
отпечатваме

BFS в действие (стъпка 7)

✦ Опашка: ~~7~~, ~~19~~, 21, 14, 1

✦ Изход: 7, 19

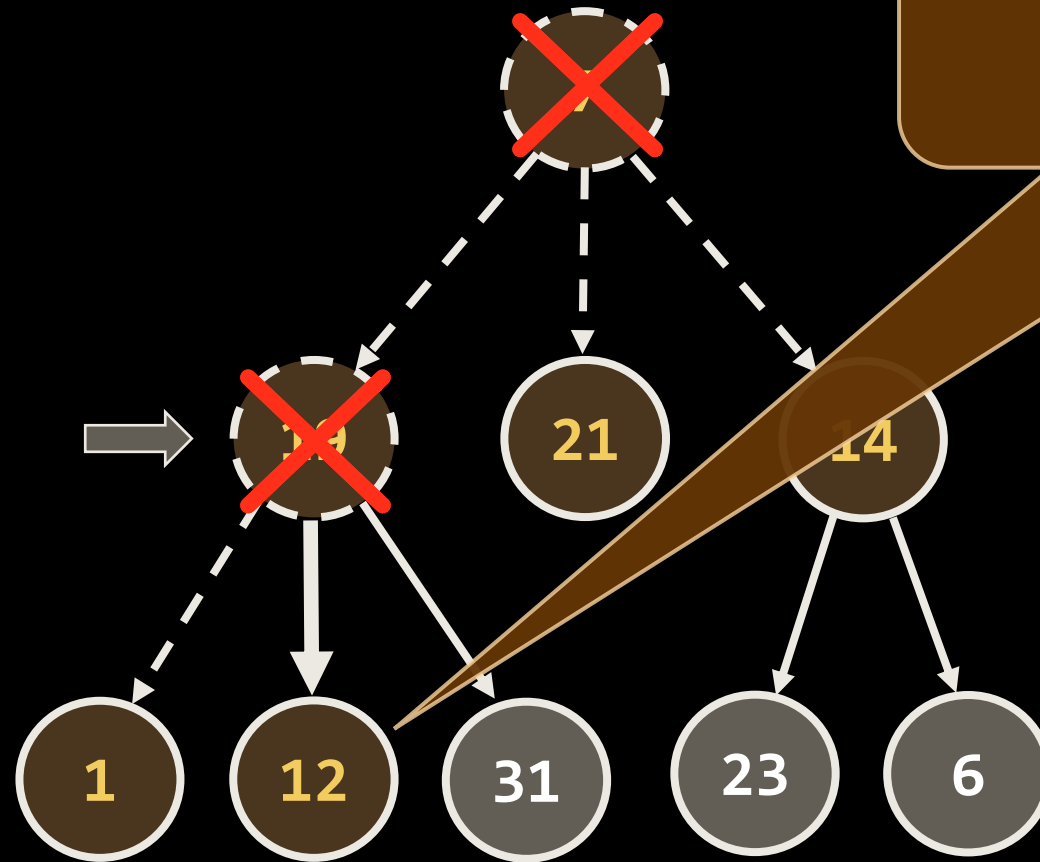

Добавяме в опашката
всички деца на
обхождания възел

BFS в действие (стъпка 8)

✦ Опашка: ~~7~~, ~~19~~, 21, 14, 1, 12

✦ Изход: 7, 19

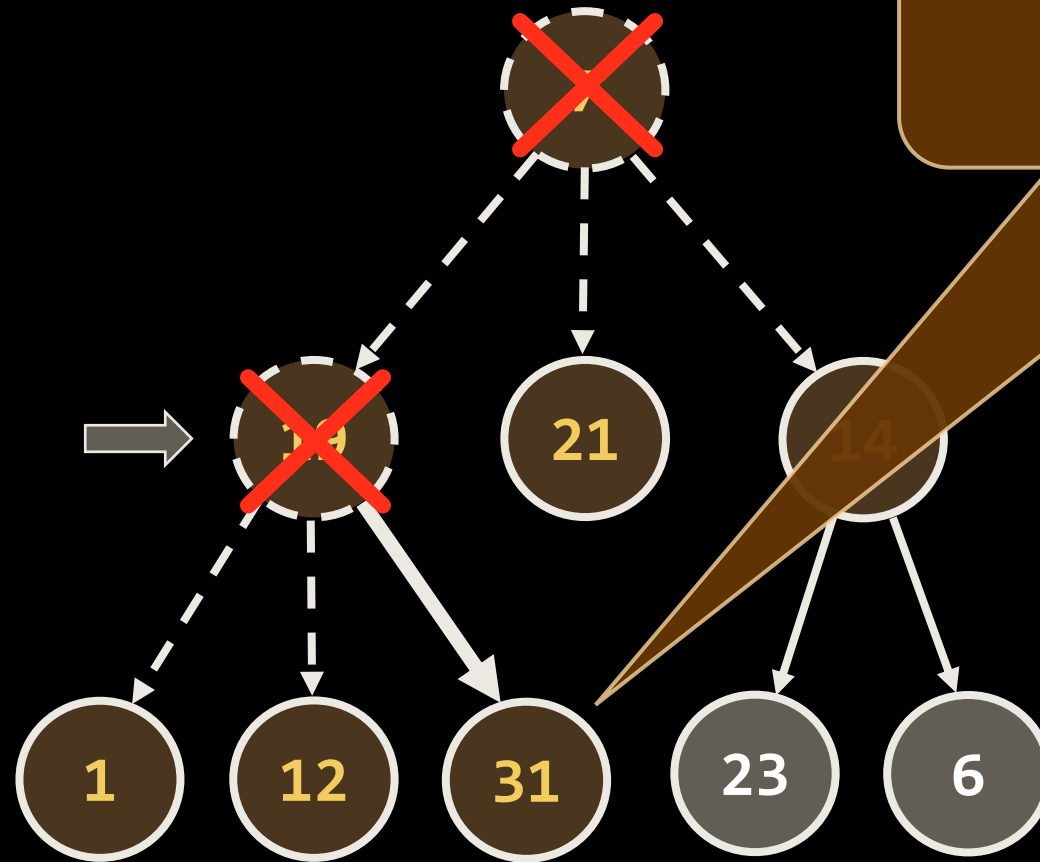
Добавяме в опашката
всички деца на
обхождания възел

BFS в действие (стъпка 9)

✦ Опашка: ~~7~~, ~~19~~, 21, 14, 1, 12, 31

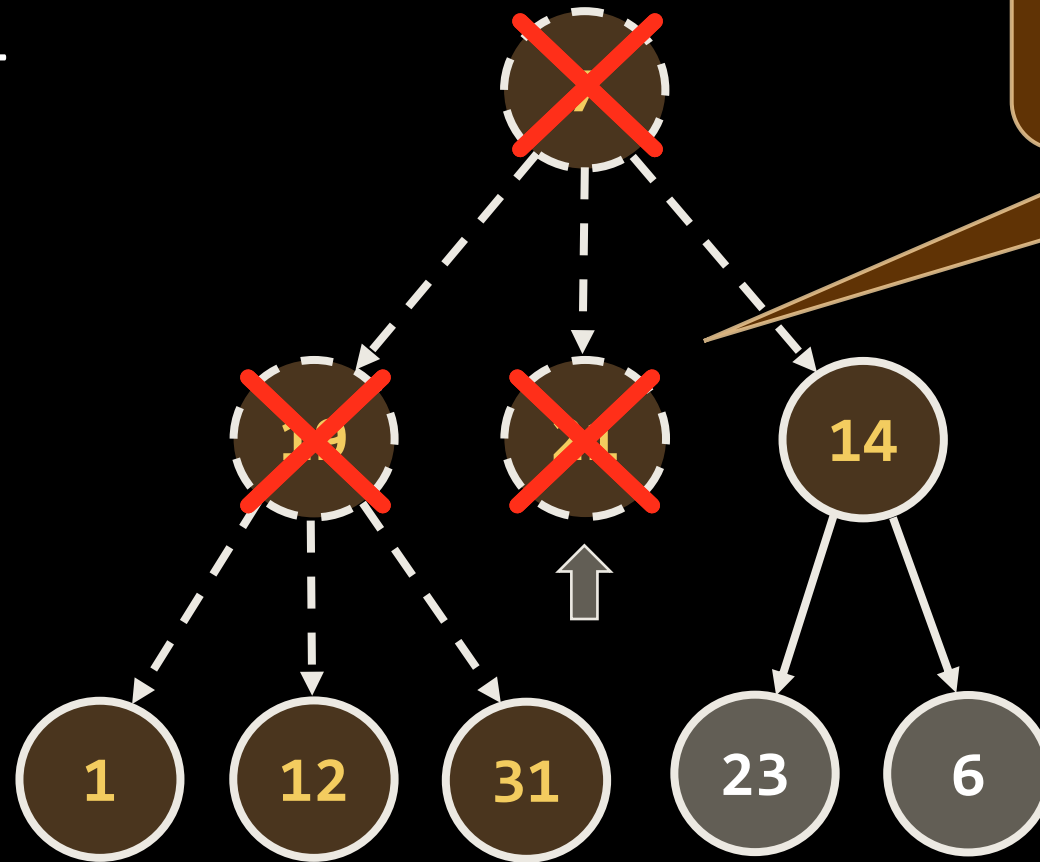
✦ Изход: 7, 19

BFS в действие (стъпка 10)

✦ Опашка: ~~7~~, ~~19~~, ~~21~~, 14, 1, 12, 31

✦ Изход: 7, 19, 21

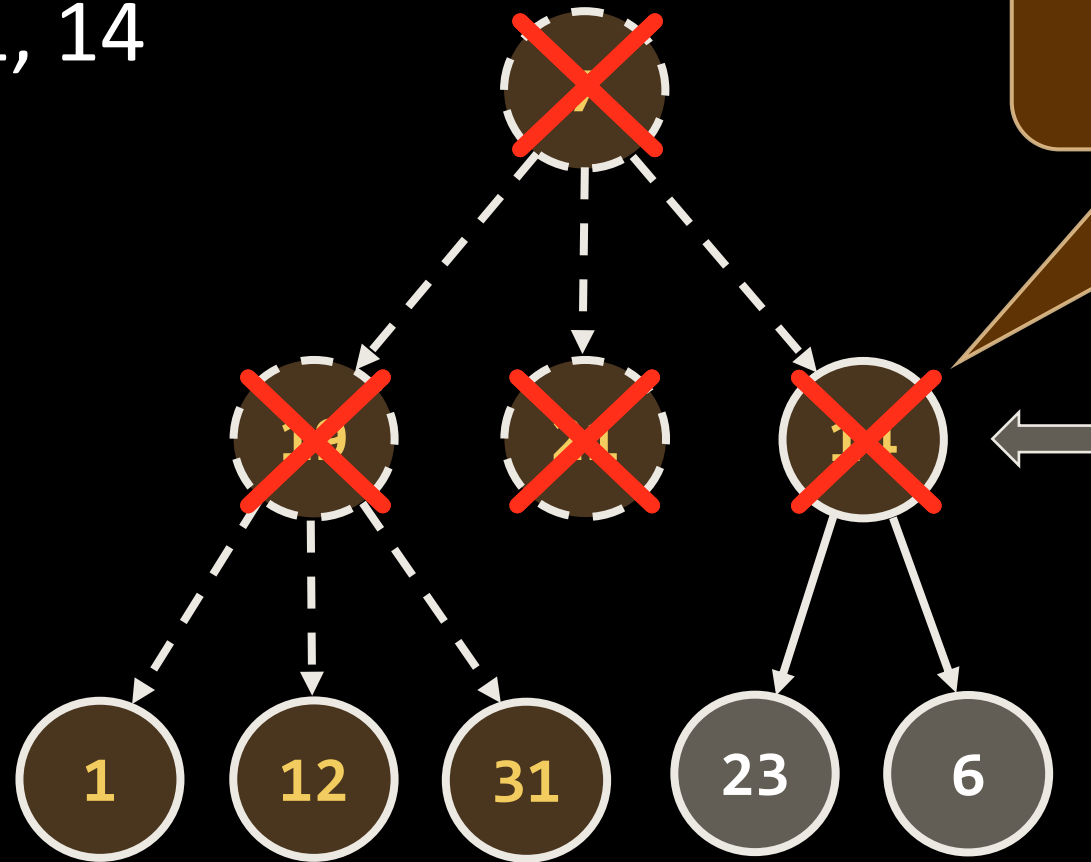

Премахваме елемент
от опашката и го
отпечатваме

BFS в действие (стъпка 11)

✦ Опашка: ~~7~~, ~~19~~, ~~21~~, ~~14~~, 1, 12, 31

✦ Изход: 7, 19, 21, 14

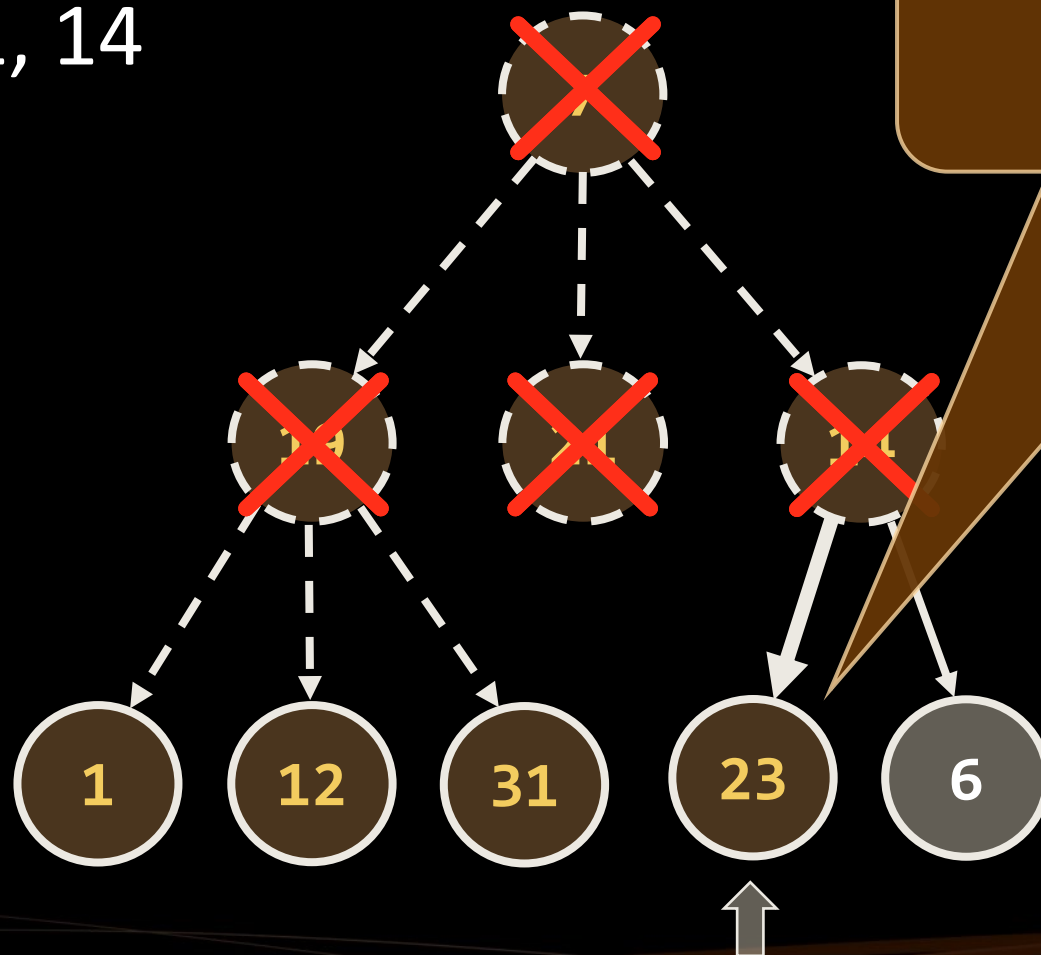

Премахваме елемент
от опашката и го
отпечатваме

BFS в действие (стъпка 12)

✦ Опашка: ~~7~~, ~~19~~, ~~21~~, ~~14~~, 1, 12, 31, 23

✦ Изход: 7, 19, 21, 14

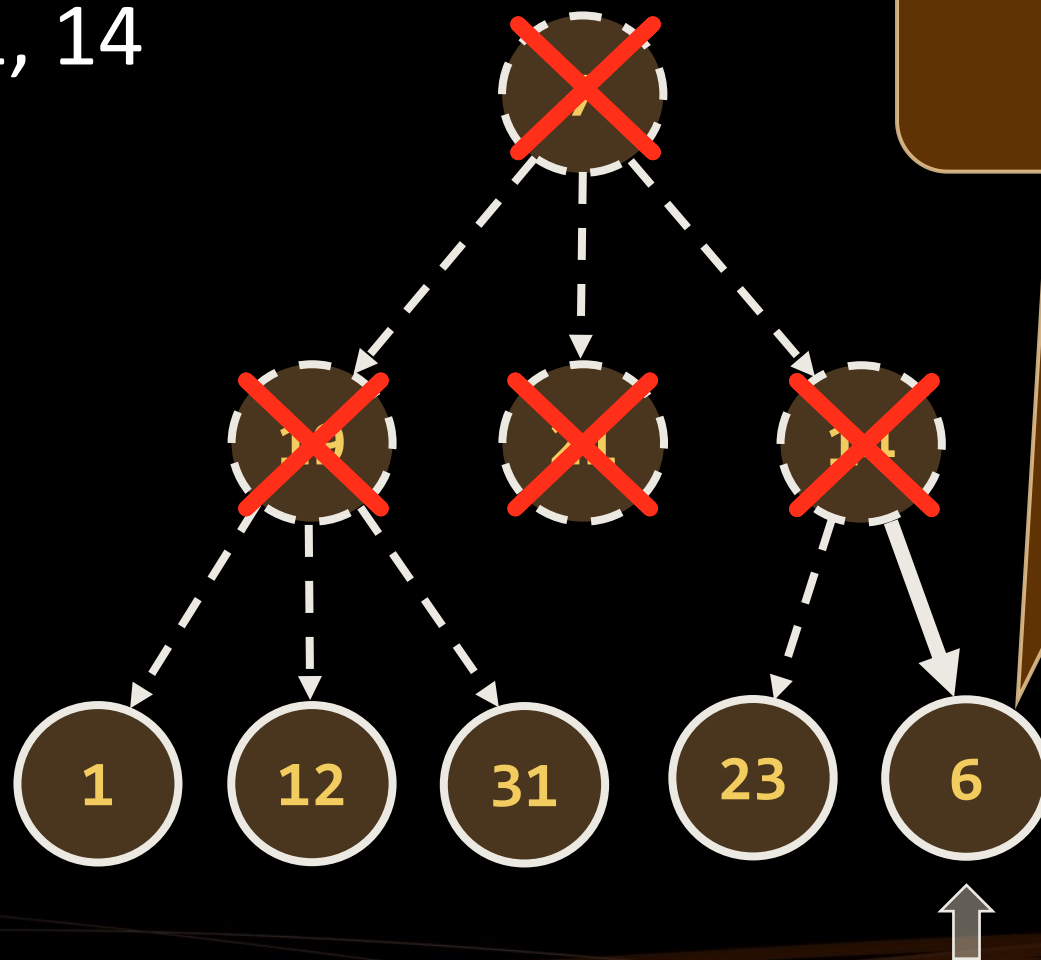

Добавяме в опашката
всички деца на
обхождания възел

BFS в действие (стъпка 13)

✦ Опашка: ~~7~~, ~~19~~, ~~21~~, ~~14~~, 1, 12, 31, 23, 6

✦ Изход: 7, 19, 21, 14

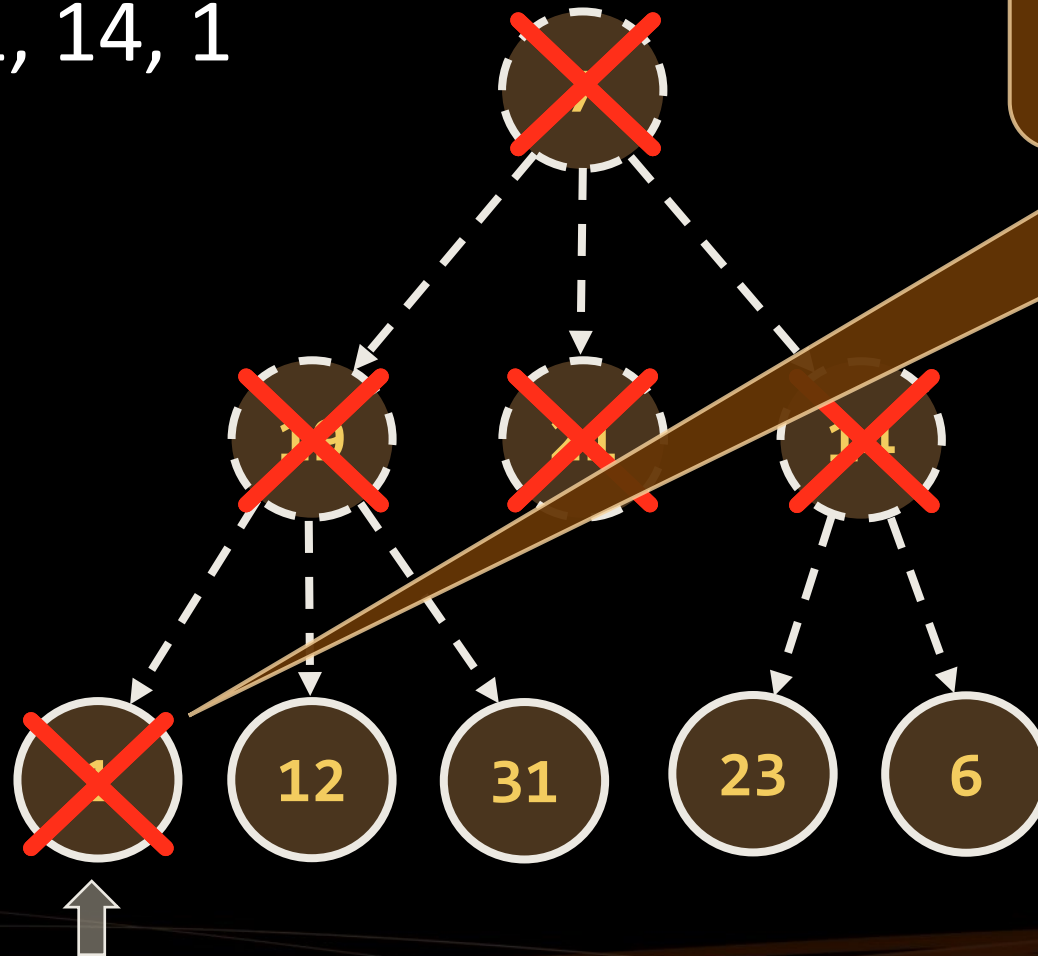
Добавяме в опашката
всички деца на
обхождания възел

BFS в действие (стъпка 14)

✦ Опашка: ~~7~~, ~~19~~, ~~21~~, ~~14~~, ~~1~~, 12, 31, 23, 6

✦ Изход: 7, 19, 21, 14, 1

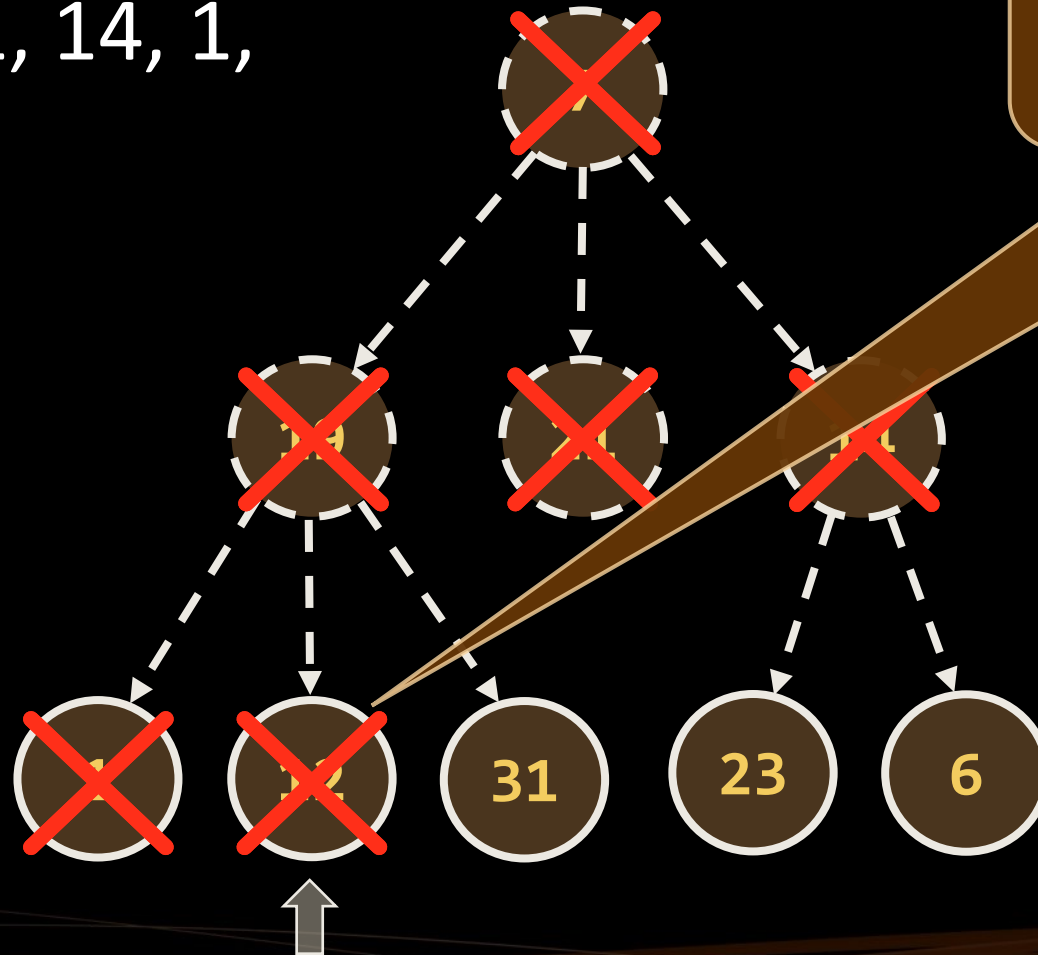

Премахваме елемент
от опашката и го
отпечатваме

BFS в действие (стъпка 15)

✦ Опашка: ~~7~~, ~~19~~, ~~21~~, ~~14~~, ~~1~~, ~~12~~, 31, 23, 6

✦ Изход: 7, 19, 21, 14, 1,
12

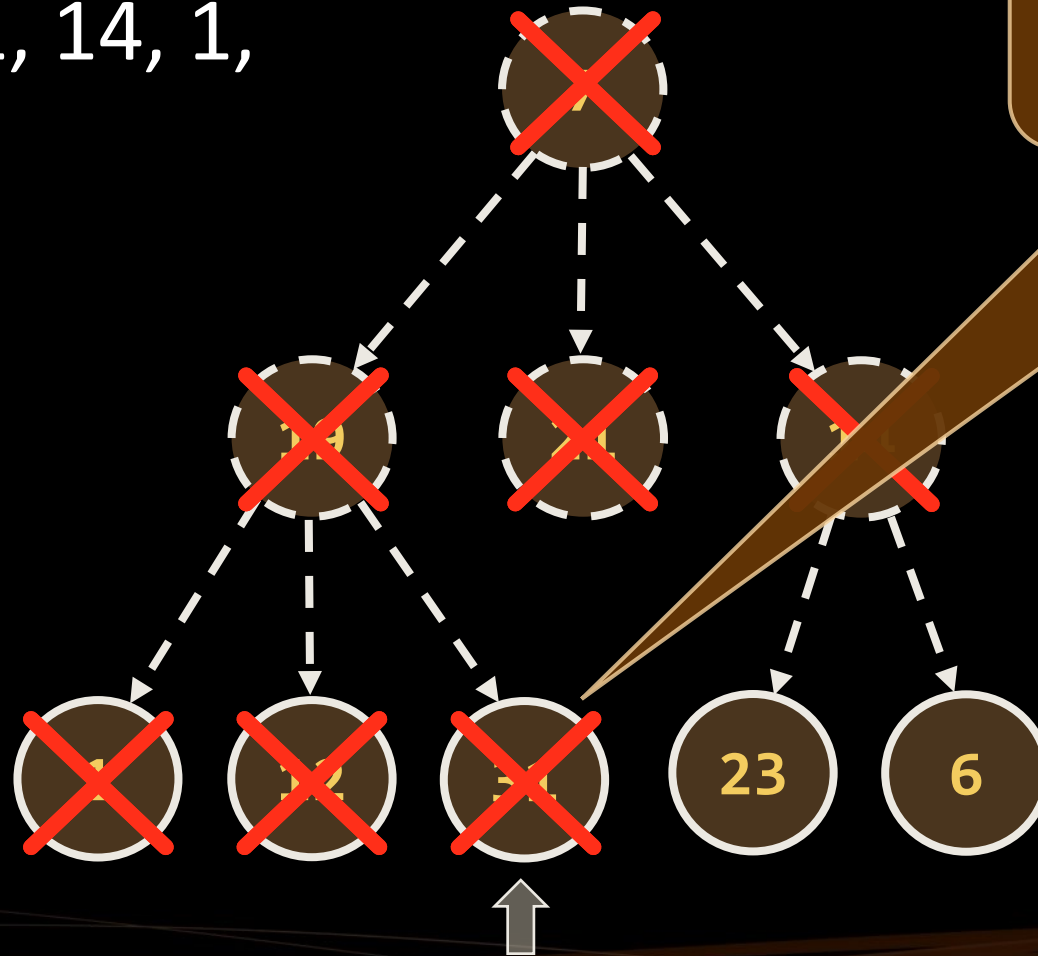

Премахваме елемент
от опашката и го
отпечатваме

BFS в действие (стъпка 16)

✦ Опашка: ~~7~~, ~~19~~, ~~21~~, ~~14~~, ~~1~~, ~~12~~, ~~31~~, 23, 6

✦ Изход: 7, 19, 21, 14, 1,
12, 31

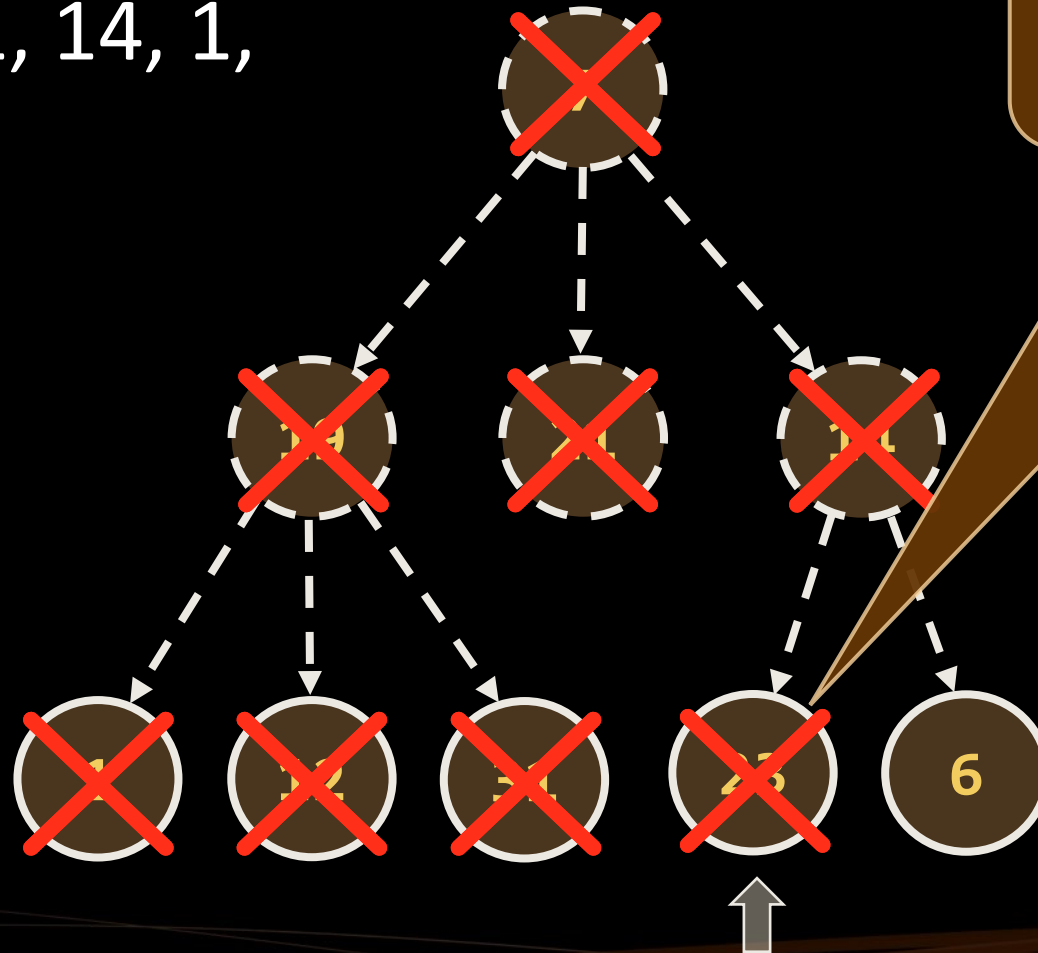

Премахваме елемент
от опашката и го
отпечатваме

BFS в действие (стъпка 17)

★ Опашка: ~~7~~, ~~19~~, ~~21~~, ~~14~~, ~~1~~, ~~12~~, ~~31~~, ~~23~~, 6

★ Изход: 7, 19, 21, 14, 1,
12, 31, 23

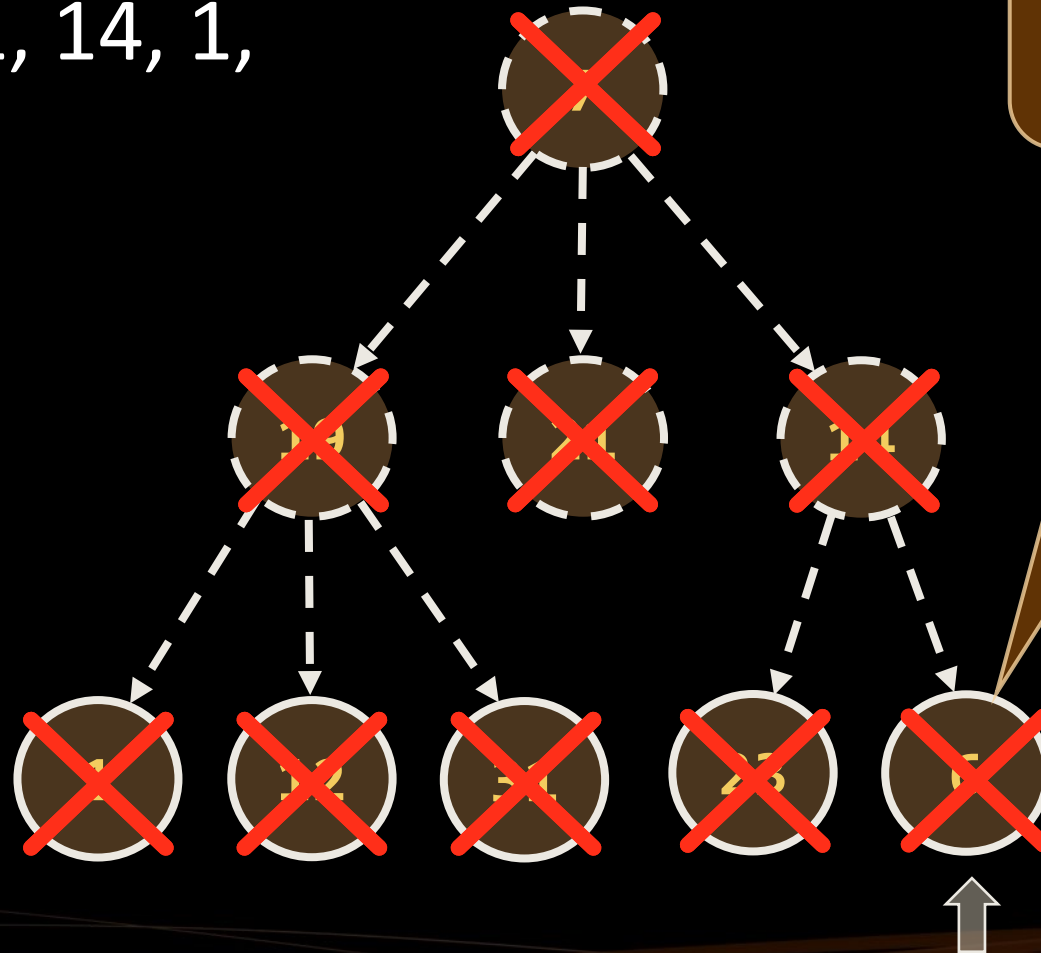

Премахваме елемент
от опашката и го
отпечатваме

BFS в действие (стъпка 18)

★ Опашка: ~~7~~, ~~19~~, ~~21~~, ~~14~~, ~~1~~, ~~12~~, ~~31~~, ~~23~~, ~~6~~

★ Изход: 7, 19, 21, 14, 1,
12, 31, 23, 6

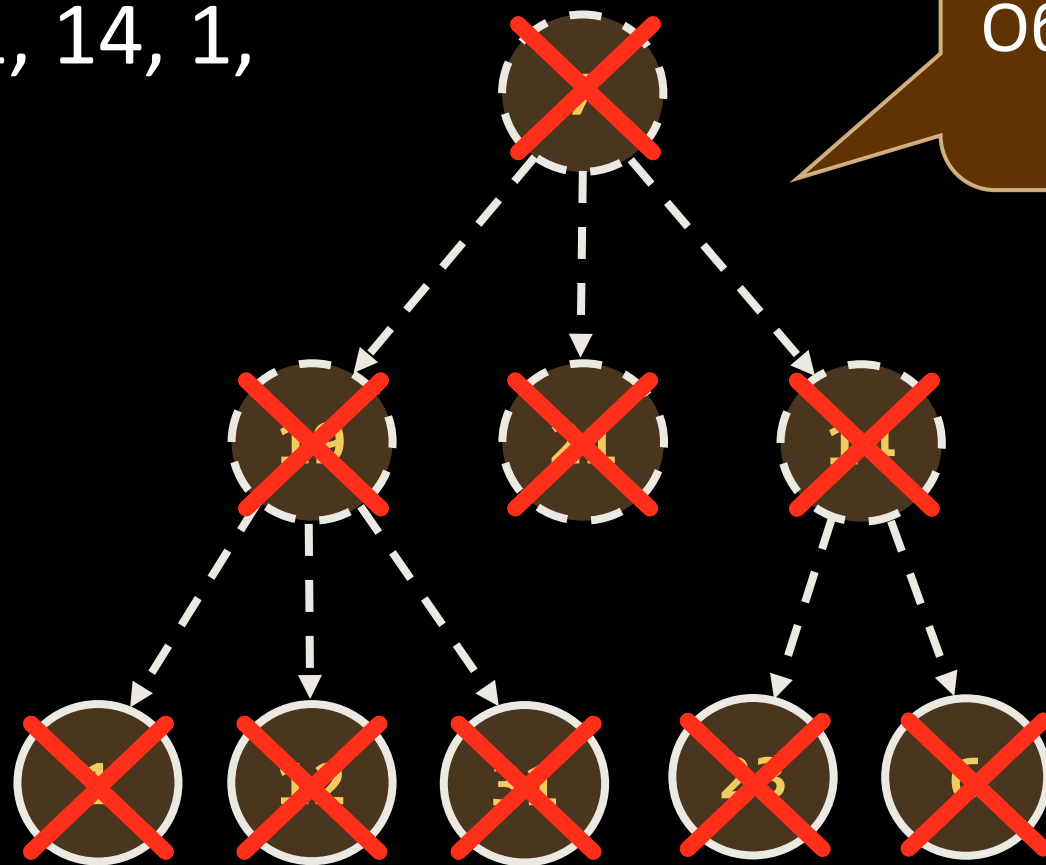
Премахваме елемент
от опашката и го
отпечатваме

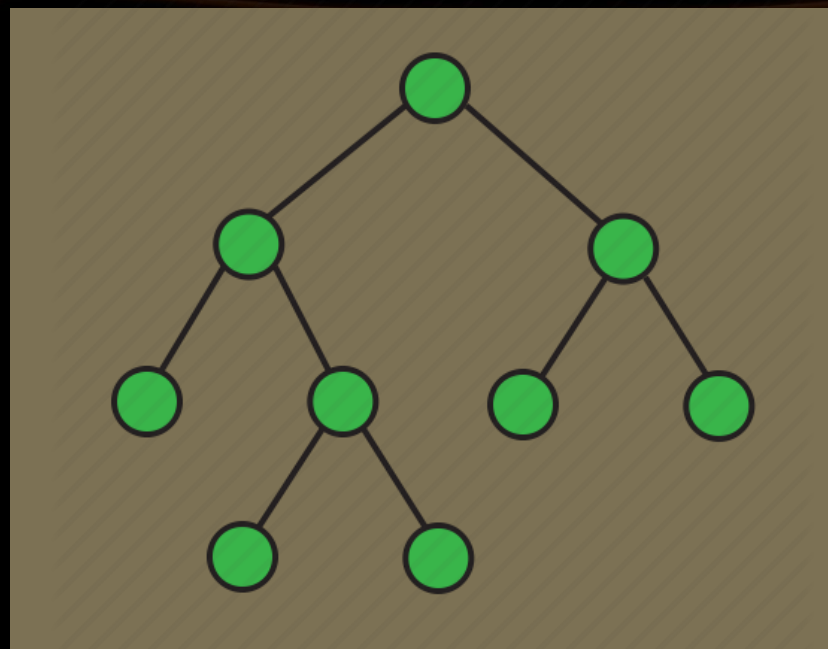
BFS в действие (стъпка 19)

★ Опашка: ~~7~~, ~~19~~, ~~21~~, ~~14~~, ~~1~~, ~~12~~, ~~31~~, ~~23~~, ~~6~~

★ Изход: 7, 19, 21, 14, 1,
12, 31, 23, 6

Опашката е празна!!!
Обхождането в ширина
- приключено

Двоични дървета за търсене

Добавяне, търсене, редакция изтриване

Двоични дървета за търсене

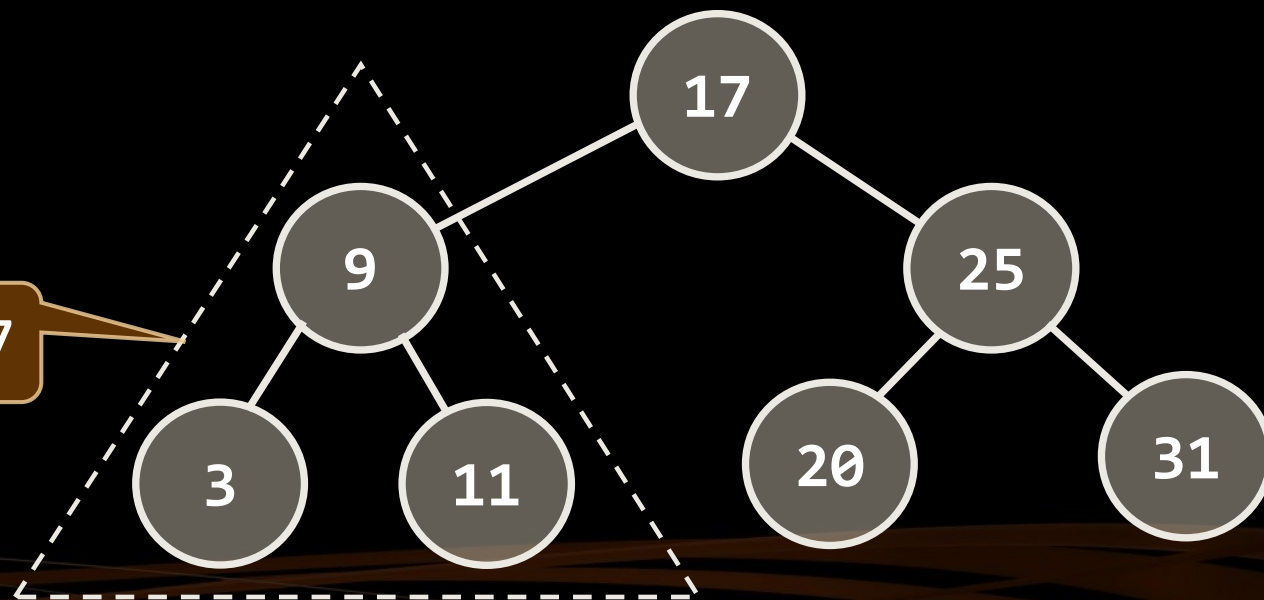
★ Двоичните дървета за търсене са **подредени**:

- За всеки възел x :

Какво става с
елементите
равни на x ?

- Елементите в лявото поддърво на x са по-малки от x
- Елементите в дясното поддърво на x са по-големи от x

Възлите са < 17

Двоично дърво за търсене - възел

```
public class BinaryTree<T>
{
    private class Node
    {
        public Node Left { get; set; }
        public Node Right { get; set; }
        public T Item { get; set; }
    }

    private Node Root { get; set; }
    public int Count { get; private set; }
    public void Add(T item)...
    public void Remove(T item)...
    public bool Contains(T item)...
}
```

Двоично дърво за търсене - търсене

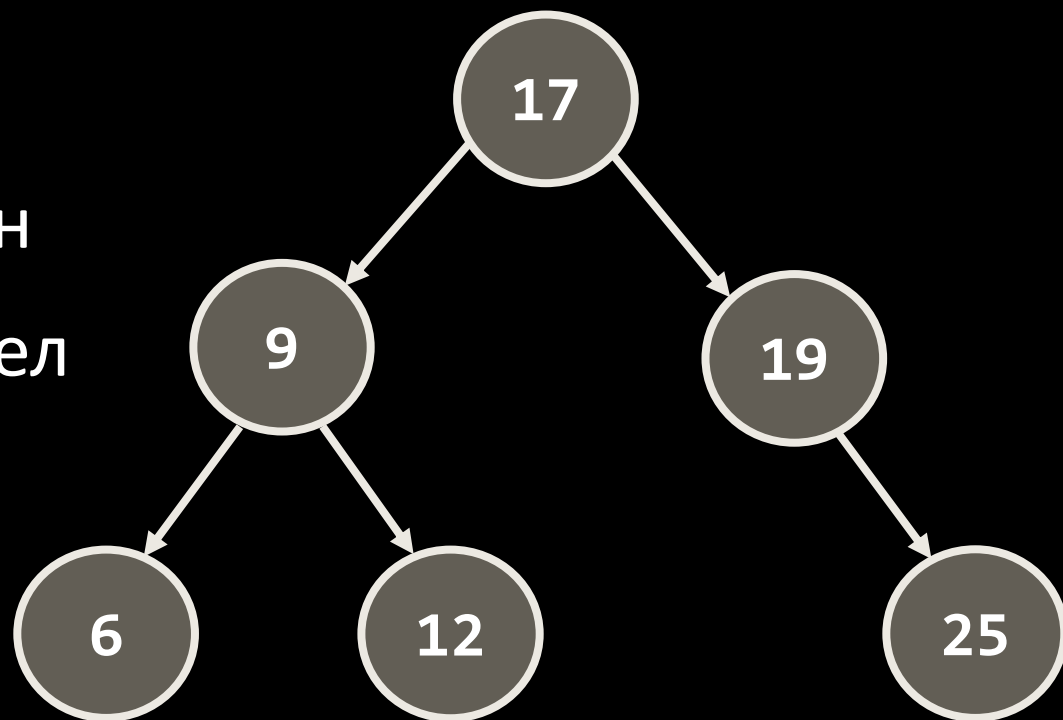
✦ Търсене на елемент x в двоично дърво за търсене

✦ if $node \neq null$

✦ if $x < node.value \rightarrow$ левия клон

✦ else if $x > node.value \rightarrow$ десния клон

✦ else if $x == node.value \rightarrow$ върни възел

Търсим 12 $\rightarrow$ 17 9 12

Търсим 27 $\rightarrow$ 17 19 25 null

Своично дърво за търсене - търсене

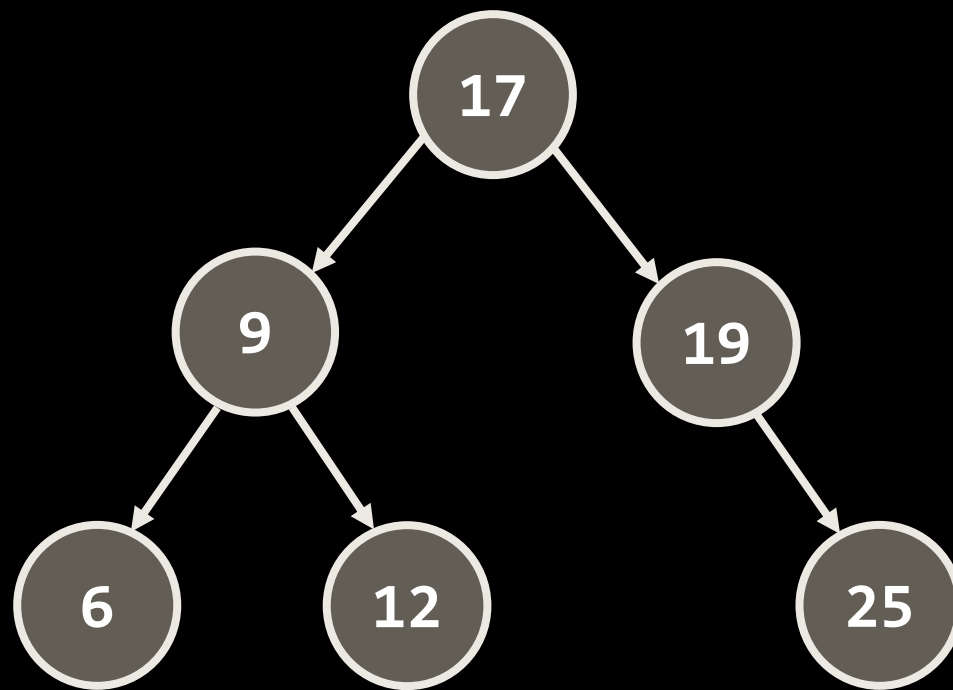
```
public bool Contains(T item)
{
    if (Root == null)
        return false;

    Node iterator = Root;
    while (true)
    {
        if (iterator == null)
            return false;
        else if (iterator.Item.CompareTo(item) == 0)
            return true;
        else if (iterator.Item.CompareTo(item) > 0)
            iterator = iterator.Left;
        else if (iterator.Item.CompareTo(item) < 0)
            iterator = iterator.Right;
    }
}
```

Двоично дърво за търсене - добавяне

✦ Добавяне на елемент x в двоично дърво за търсене

- if $node == null \rightarrow$ добави x
- else if $x < node.value \rightarrow$ ляв клон
- else if $x > node.value \rightarrow$ десен клон
- ✦ else $\rightarrow$ възела съществува

Добавяне 12   17 9 12 return

Добавяне 27   17 19 25 null (добавяне)

Двоично дърво за търсене - добавяне

```
public void Add(T item)
{
    Node node = new Node();
    node.Item = item;

    if (Root == null)
    {
        Root = node;
        return;
    }

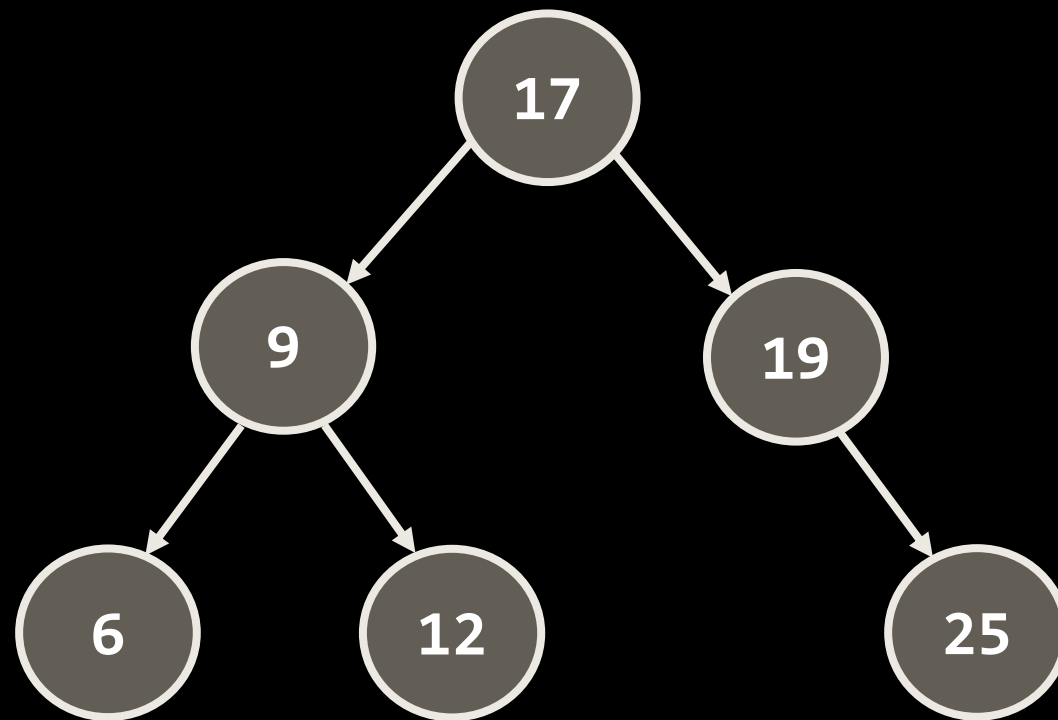
    Node iterator = Root;
    while (true)
    {
        if (iterator.Left != null && iterator.Item.CompareTo(item) >= 0)
            iterator = iterator.Left;
        else if (iterator.Right != null && iterator.Item.CompareTo(item) < 0)
            iterator = iterator.Right;
        else
            break;
    }

    if (iterator.Item.CompareTo(item) >= 0)
        iterator.Left = node;
    else if (iterator.Item.CompareTo(item) < 0)
        iterator.Right = node;
}
```

Двоично дърво за търсене - премахване

✦ Премахване на елемент x в двоично дърво за търсене

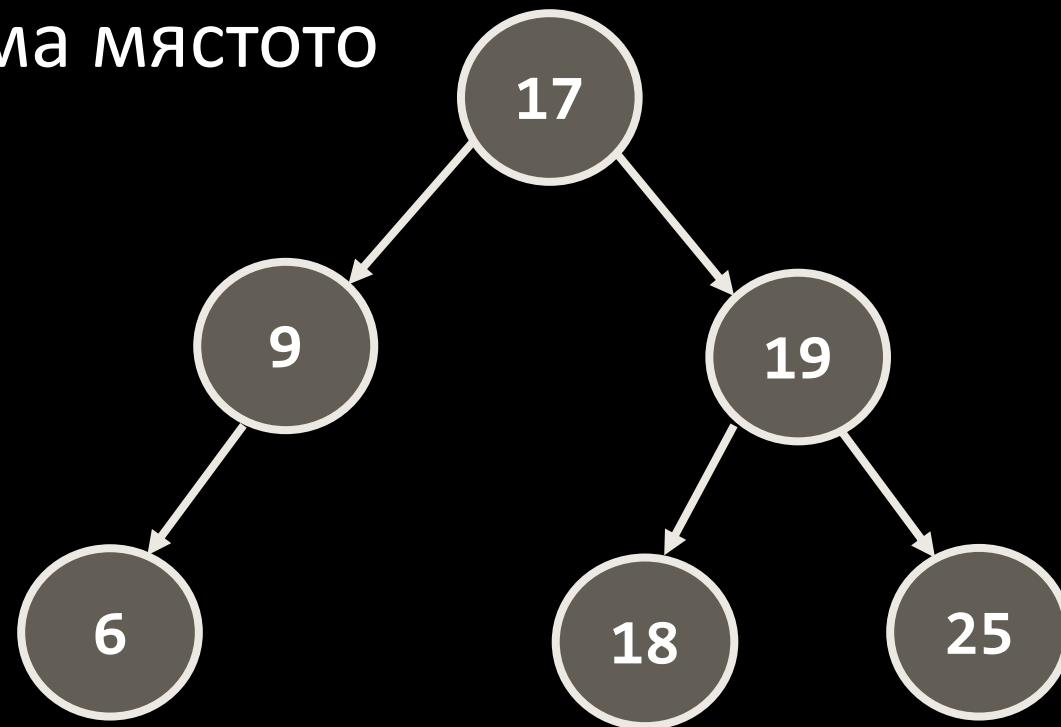
- ✦ if $node == null \rightarrow$ изход
- ✦ else if x is leaf $\rightarrow$ премахни
- ✦ else if x is not leaf $\rightarrow$ подмени
  - ✦ (3 случая при подмяна на възел)

Двоично дърво за търсене - премахване

- ✦ Премахване на елемент, който няма дясно поддърво
  - ✦ Намираме елемента за премахване
  - ✦ Корена на лявото поддърво заема мястото на премахнатия елемент

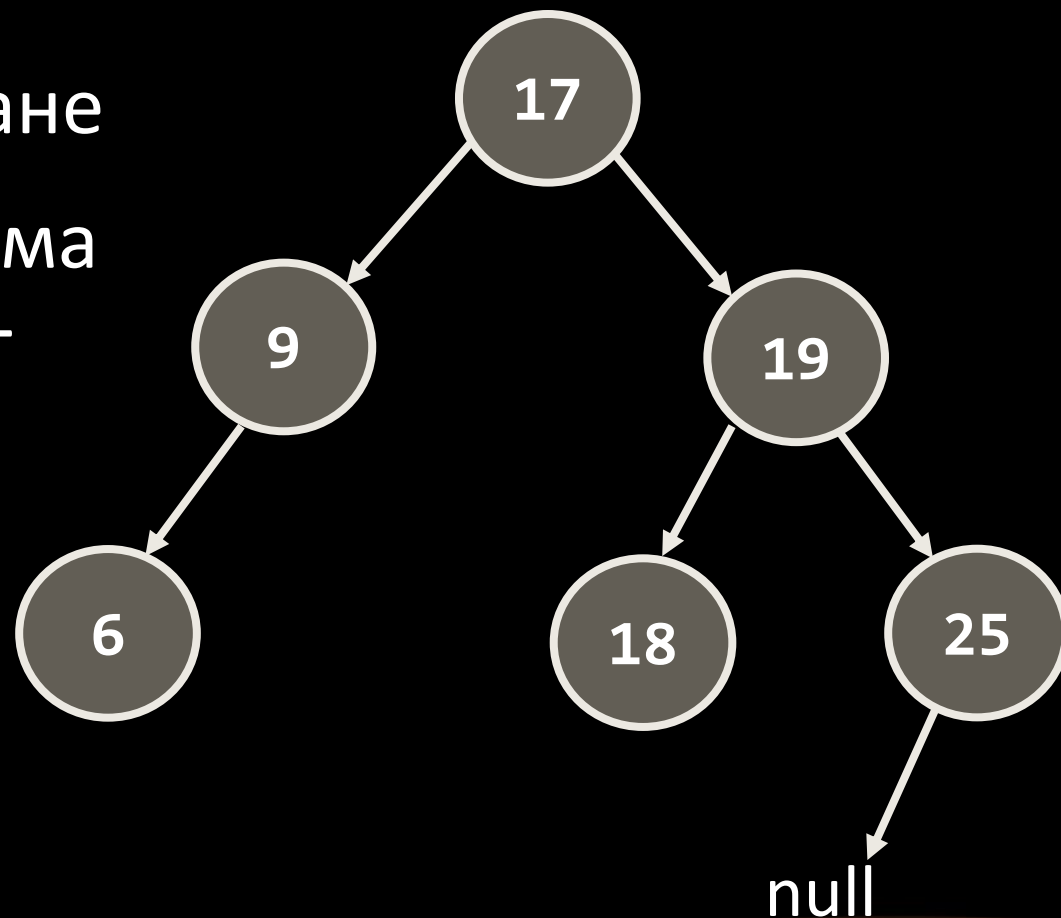
✦ Example: Delete 9

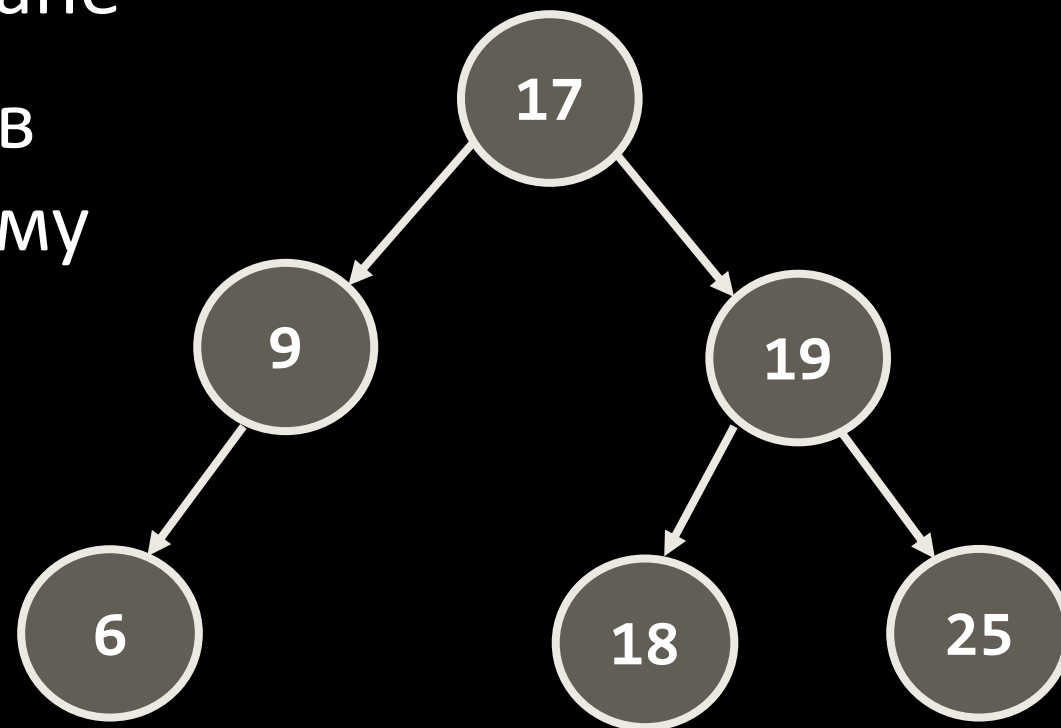
Двоично дърво за търсене - премахване

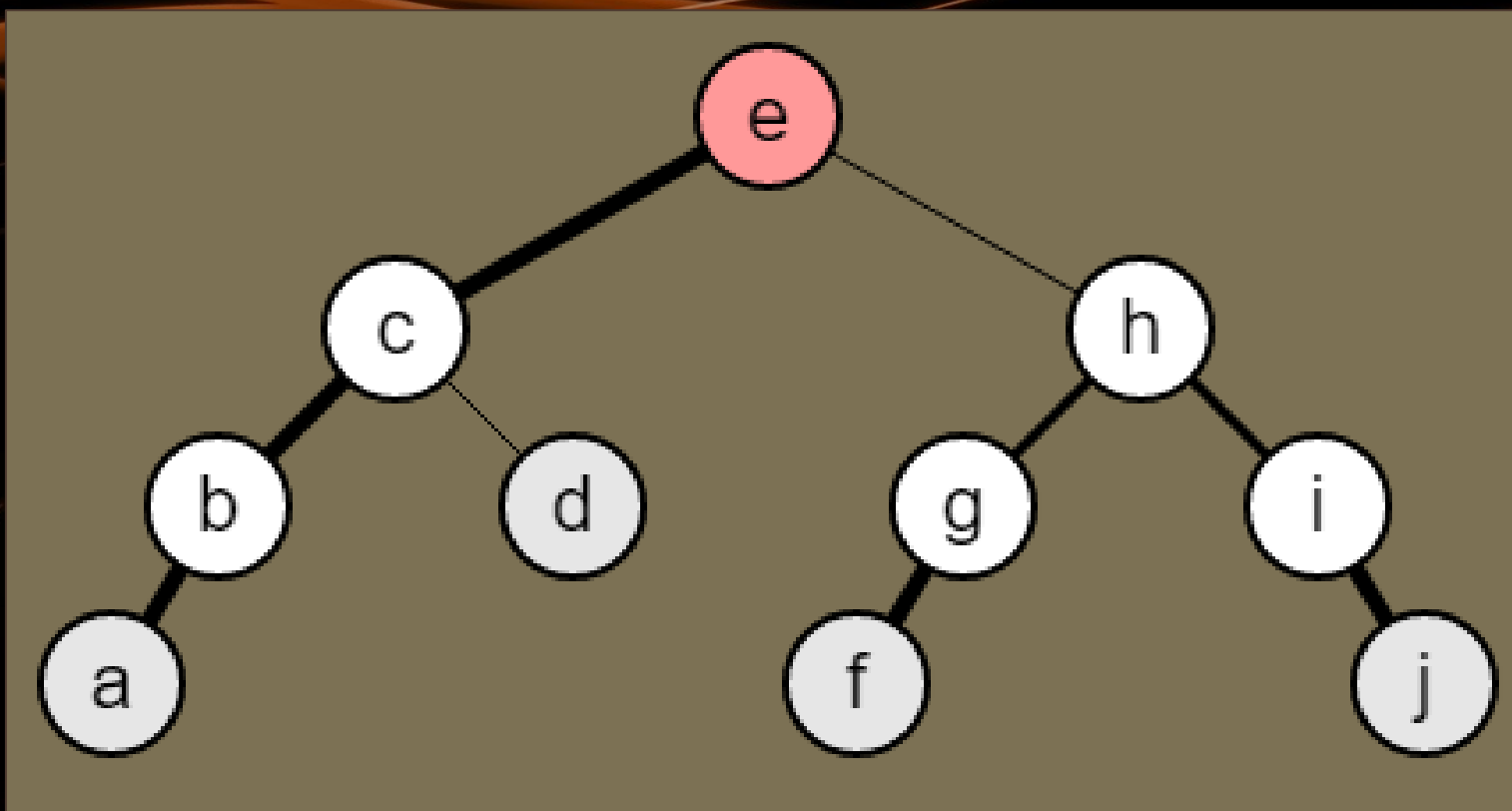
- ✦ Премахване на елемент, чието дясно поддърво няма ляво поддърво
  - ✦ Намираме елемента за премахване
  - ✦ Корена на дясното поддърво заема мястото на премахнатия елемент
- ✦ Example: Delete 19

Двоично дърво за търсене - премахване

- ✦ Премахване на елемент, който има и ляво и дясно поддърво
  - ✦ Намираме елемента за премахване
  - ✦ Намираме най-малкия елемент в лявото разклонение на дясното му поддърво
  - ✦ Разменяме двата елемента и извършваме премахването
- ✦ Example: Delete 17

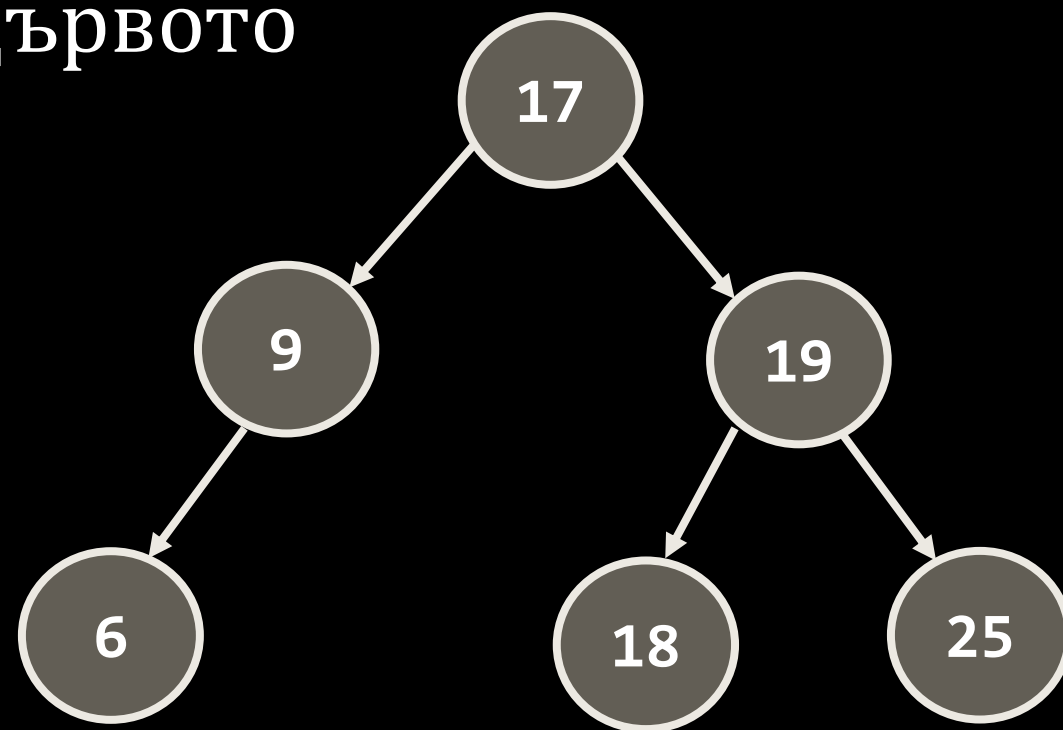
Балансирани дървета

Предназначение

Двоични дървета за търсене – сложност

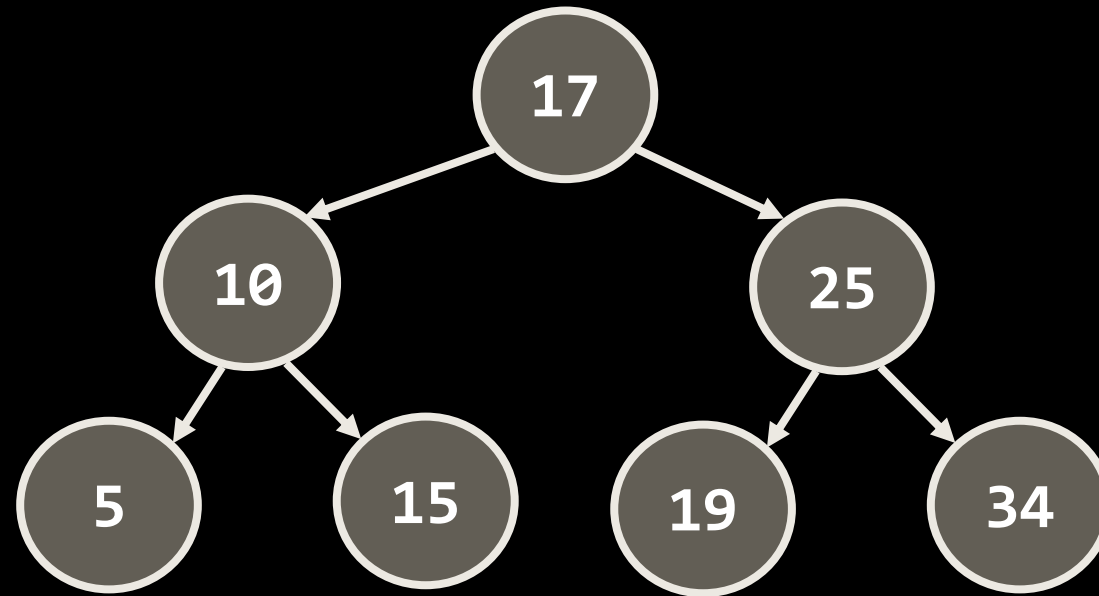
- Добавяне – височината на дървото
- Търсене – височината на дървото
- Премахване – височината на дървото

$O(n)$

Двоично дърво за търсене - най-добър случай

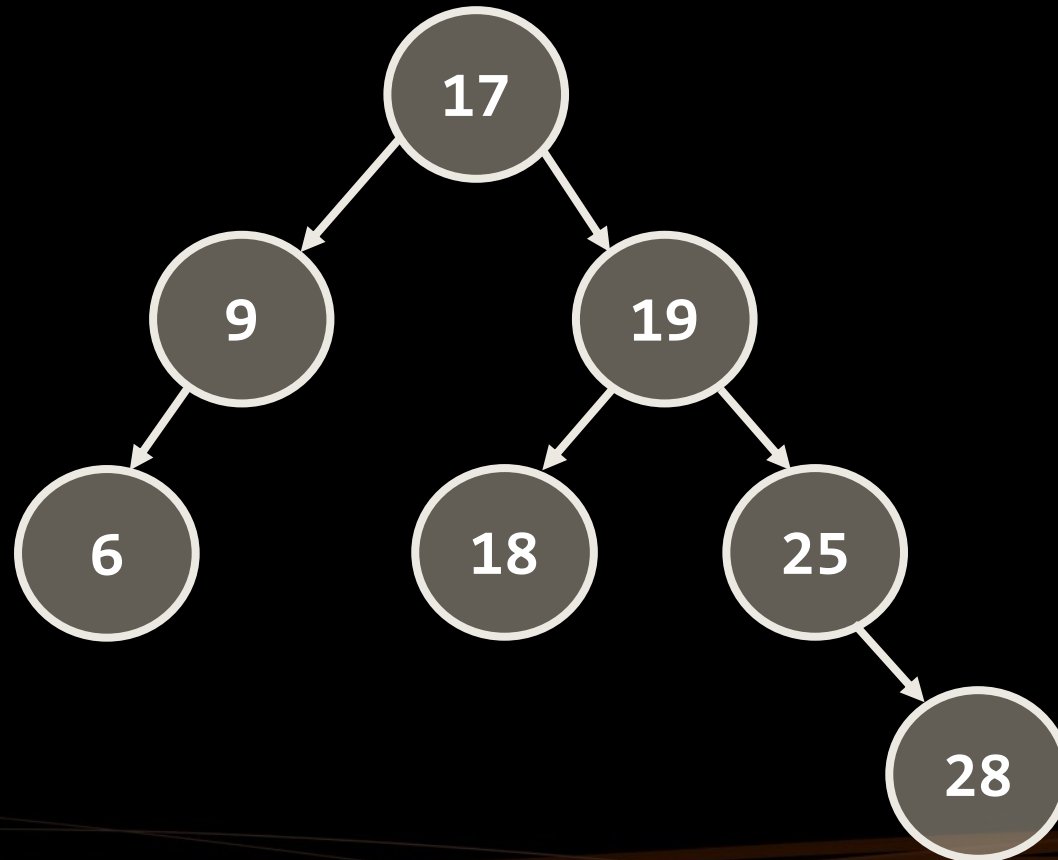
- Пример: Добавяме 17, 10, 25, 5, 15, 19, 34

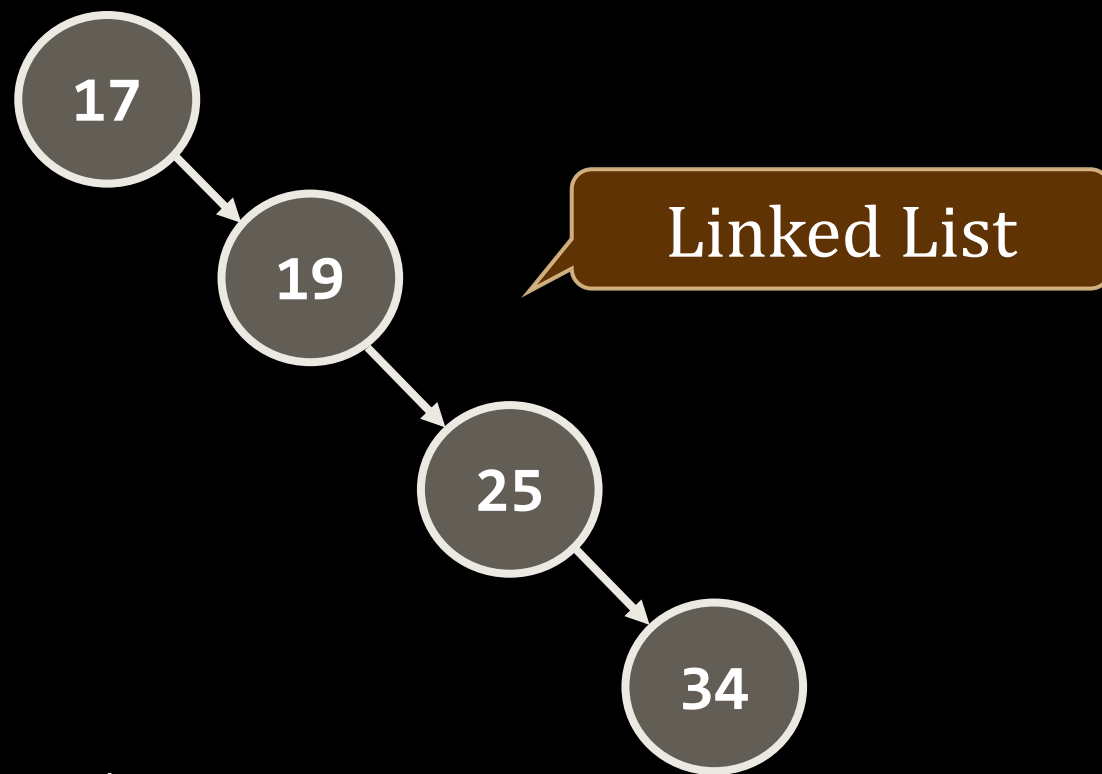
Двоично дърво за търсене - стандартен случай

- Добавяне на стойности в произволна последователност
- Пример: Добавяме 17, 19, 9, 6, 25, 28, 18

Двоично дърво за търсене - най-лош случай

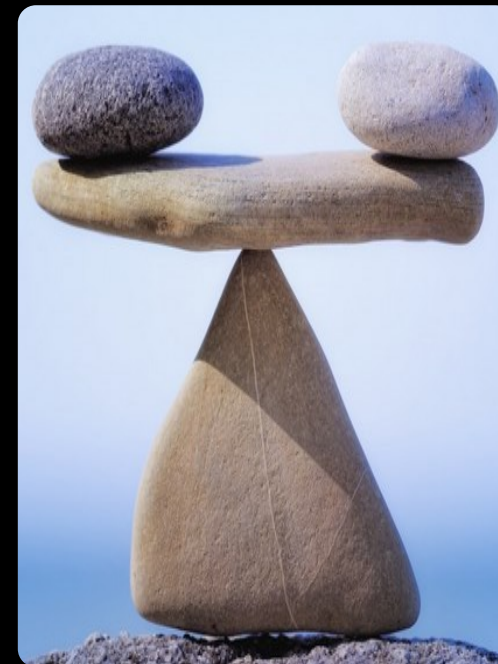
- Добавяне на стойности в нарастваща/намаляваща последователност

- Пример: Добавяме 17, 19, 25, 34

Балансирани двоични дървета за търсене

- ✦ Двоичните дървета за търсене могат да бъдат **балансирани**
  - В **балансираните дървета** всеки възел има почти еднакъв брой възли във своите поддървета
- ✦ Балансираните дървета имат височина приблизително равна на $\log(n)$

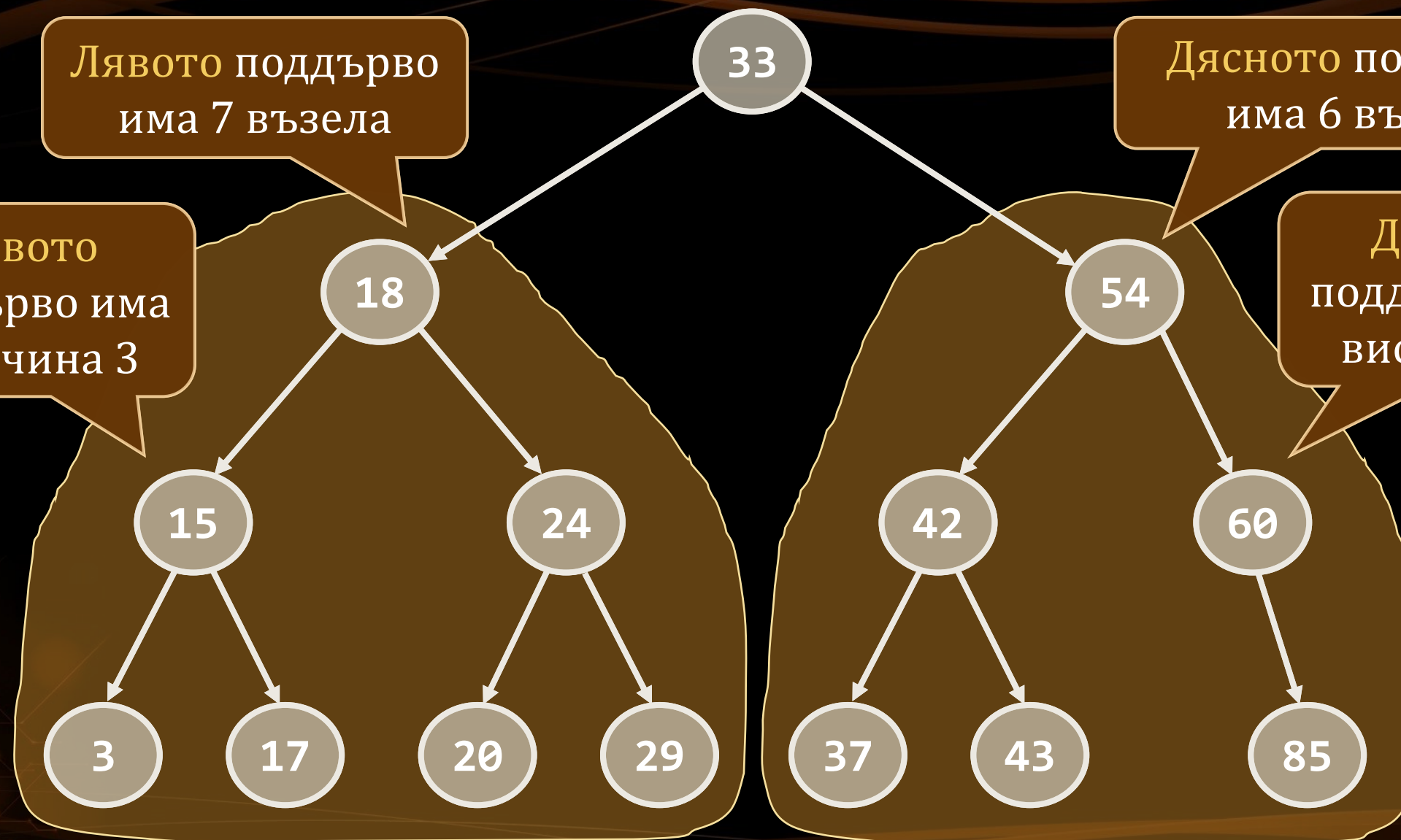
Балансирани двоични дървета за търсене

Лявото поддърво
има 7 възела

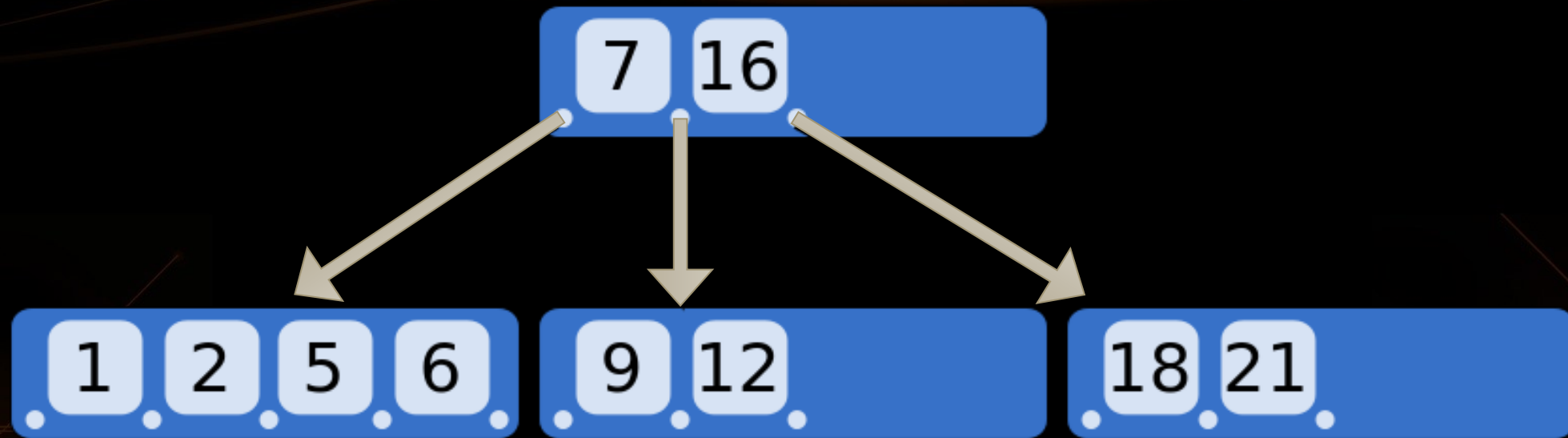
Дясното поддърво
има 6 възела

Лявото
поддърво има
височина 3

Дясното
поддърво има
височина 3

Б-Дървета (B-Trees)

Предназначение

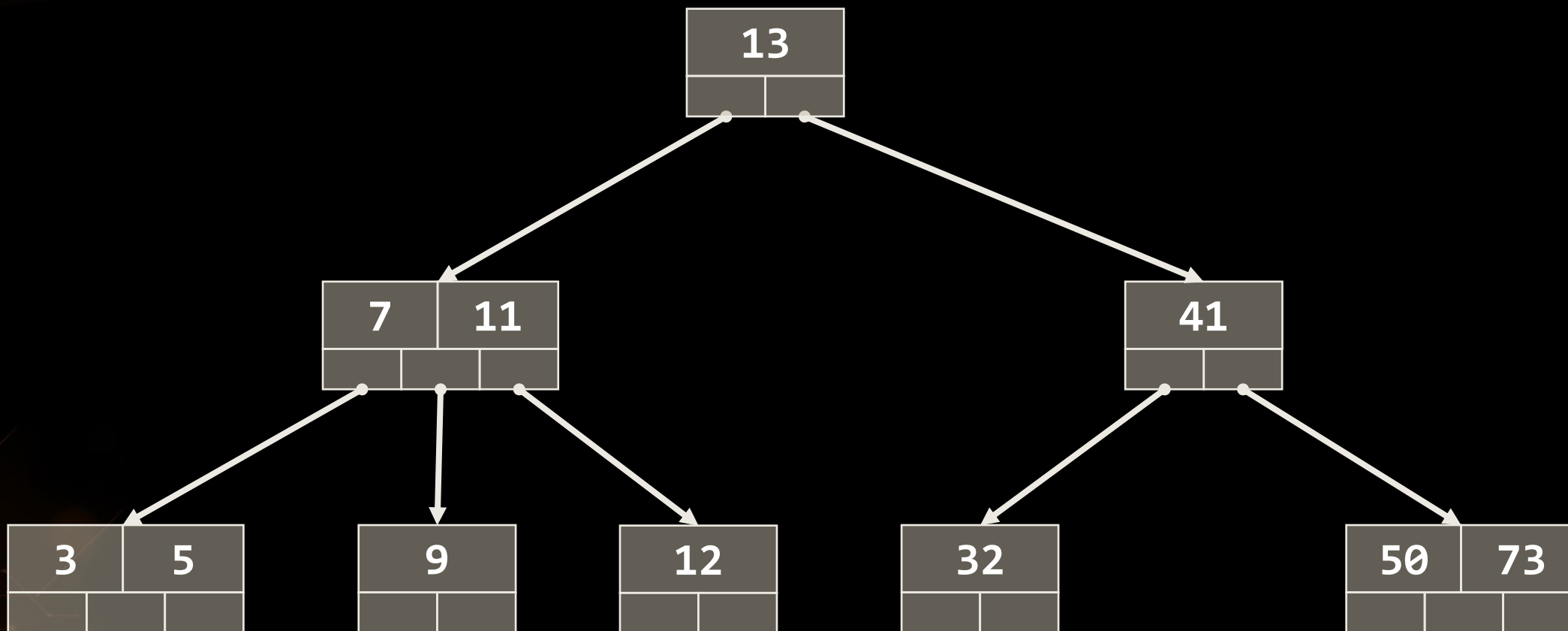

Какво са B-Trees?

- B-trees са генерализация на концепцията за подредени двоични дървета за търсене (визуализация)
  - Всеки възел в B-tree от ред b съхранява между b и $2*b$ ключове и има между $b+1$ и $2*b+1$ наследника
  - Ключовете във всеки възел са подредени нарастващо
  - Всички ключове в наследниците има стойности, ограничени в диапазона на техните леви и десни родителски ключове
- B-trees могат ефективно да се съхраняват на твърди дискове

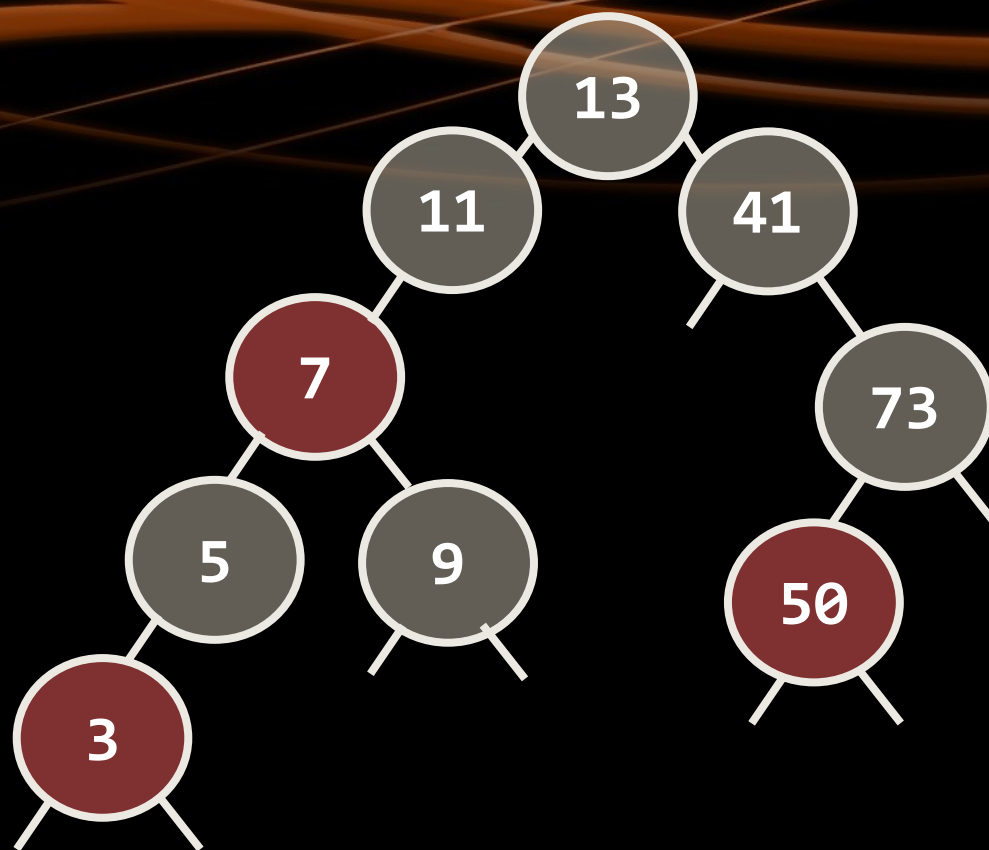
B-Tree – пример

✦ B-Tree от ред 3, познати още като 2-3 дървета

В-Trees и други балансирани дървета за търсене

- Възлите в В-Trees могат да имат **много наследници**
  - В-trees нямат нужда от често пребалансиране
- В-Trees са добри за **индексиране в бази от данни**:
  - Защото всеки възел може да се съхрани в отделен клъстер на твърдия диск
  - Минимизация на дисковите операции (които са много бавни)
- В-Trees са почти перфектно балансирани
  - Броя на възлите от корена до кой да е **null** възел са едни и същи

Червено-черни дървета

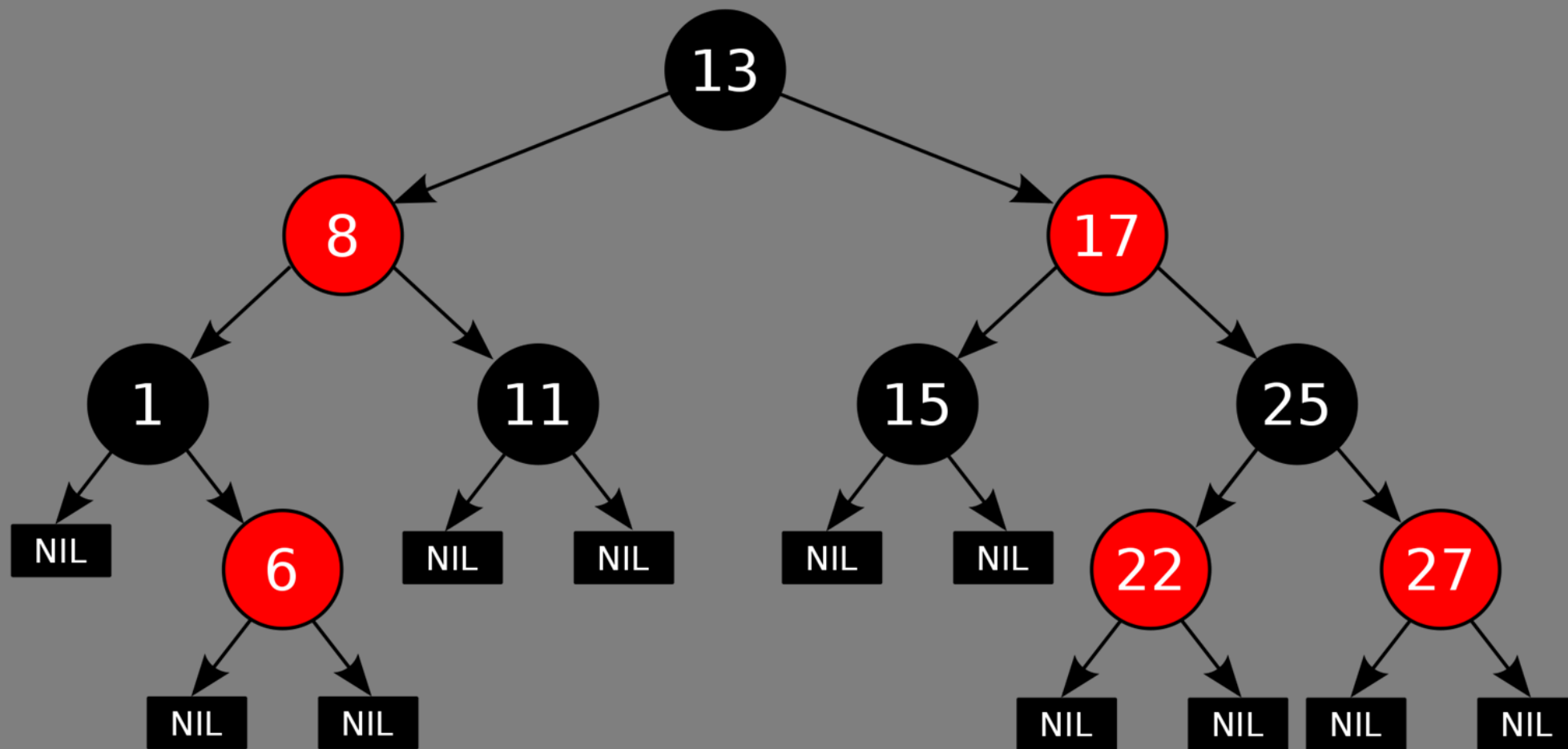
Семпла репрезентация на 2-3 дървета

Свойства на червено-черни дървета

1. Всички листа са черни
2. Корена е черен
3. Няма възел, който да има две червени връзки към него
4. Всеки път от даден възел до листо в негово поддърво има еднакъв брой черни възли
5. Червените възли са винаги от ляво

Червено-черно дърво

Обобщение

- Дървета и дървовидни структури
- Подредени двоични дървета, балансирани дървета, В-дървета
- Упражнения: структура от данни “дърво”, използване на класове и библиотеки за дървовидни структури
- Обхождания в дълбочина и ширина (DFS и BFS)
- Упражнения: обхождане в дълбочина (DFS)
- Упражнения: обхождане в ширина (BFS)

Министерство на образованието и науката (МОН)

- Настоящият курс (презентации, примери, задачи, упражнения и др.) е разработен за нуждите на Национална програма "**Обучение за ИТ кариера**" на МОН за подготовка по професия "Приложен програмист"

Министерство
на образованието
и науката

Национална
програма
„Обучение за
ИТ кариера“

- Курсът е базиран на учебно съдържание и методика, предоставени от **фондация "Софтуерен университет"** и се разпространява под свободен лиценз **CC-BY-NC-SA**

SoftUni
Foundation

